

Henk van der Loo

Lichamelijke opvoeding op de basisschool

Noordhoff Uitgevers

Zesde druk

Lichamelijke opvoeding op de basisschool

Een didactische en methodische handleiding

Deze vernieuwde uitgave is opgedragen aan Otto, Mijntje, Willem, Wouter, Merel, Joost, Josephine, Pleuntje, Gijs, Hugo en alle jongens en meisjes die de komende jaren willen genieten van goed bewegingsonderwijs op de basisschool.

Deze uitgave wordt ondersteund door **www.pabowijzer.nl**:

- Het e-book (digitale hoofdstukken)
- Een groot aantal toetsvragen met feedback
- Samenvattingen per hoofdstuk
- Literatuuroverzicht
- Videofragmenten

Lichamelijke opvoeding op de basisschool

Een didactische en methodische handleiding

Henk van der Loo

Zesde druk

Noordhoff Uitgevers Groningen

Ontwerp binnenwerk: Studio Wolters-Noordhoff bv Groningen
Ontwerp omslag: Studio Wolters-Noordhoff bv Groningen
Illustraties: H el ene Verschuuren
Foto's: Foto Jos Droog, Hilvarenbeek, en Jacob van Hoek, Tilburg

Eventuele op- en aanmerkingen over deze of andere uitgaven kunt u richten aan:
Noordhoff Uitgevers bv, Afdeling Hoger Onderwijs, Antwoordnummer 13,
9700 VB Groningen, e-mail: info@noordhoff.nl

Met betrekking tot sommige teksten en/of illustratiemateriaal is het de uitgever, ondanks zorgvuldige inspanningen daartoe, niet gelukt eventuele rechthebbende(n) te achterhalen. Mocht u van mening zijn (auteurs)rechten te kunnen doen gelden op teksten en/of illustratiemateriaal in deze uitgave dan verzoeken wij u contact op te nemen met de uitgever.

Aan de totstandkoming van deze uitgave is de uiterste zorg besteed. Voor informatie die desondanks onvolledig of onjuist is opgenomen, aanvaardt auteur(s), redactie en uitgever geen aansprakelijkheid. Voor eventuele verbeteringen van de opgenomen gegevens houden zij zich aanbevolen.

1 2 3 4 5 / 13 12 11

  2009 Noordhoff Uitgevers bv Groningen/Houten, The Netherlands

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veeveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van reprografische veeveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Reprorecht (postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior written permission of the publisher.

ISBN (ebook) 978-90-01-84434-9
ISBN 978-90-01-76547-75

Woord vooraf bij de zesde druk

Lichamelijke opvoeding voor het basisonderwijs wil voor twee doelgroepen, studenten aan een ALO én studenten die zich tijdens hun studie aan een Pabo of na het afronden van de Pabo bekwamen tot vakleerkracht lichamelijke opvoeding nieuwe stijl, een basis leggen om als competente vakleerkracht LO aan de slag te gaan. Een basis die gevuld wordt vanuit een theoretisch-praktisch kader. Naar de praktijk van het lesgeven toe geschreven opdat je tijdens je taken op micro- (met de leerlingen in de groep) en meso- of schoolniveau ook weet waarom je iets doet. Competent ben je wanneer de theorie direct aan je praktische vaardigheid én een goede attitude gekoppeld is.

De bevoegdheid om LO te mogen geven op een basisschool is geregeld. De nieuwe bevoegdheidsregelgeving maakt duidelijk dat studenten en zij-instromers die na 1 september 2000 aan een Pabo zijn begonnen alleen bewegingsonderwijs mogen geven aan de leerlingen in groep 1 en 2 van de eigen school. Om als afgestudeerde en bevoegde groepsleraar bewegingsonderwijs te mogen geven aan leerlingen in de groepen 3 tot en met 8 van een basisschool en aan leerlingen ouder dan 7 jaar in het speciaal onderwijs, moet je meer in huis hebben. Dat meer kun je voor een gedeelte halen uit een differentiatie LO die je kunt kiezen in de initiële opleiding. Het echte meer moet gehaald worden uit een aanvullende opleiding die bekend geworden is als de 'Leergang vakbekwaam bewegingsonderwijs via Pabo'. Heb je de Leergang met goed gevolg afgesloten, dan kun je in alle groepen van een basisschool aan de slag om als een vakleerkracht nieuwe stijl bewegingsonderwijs te geven.

Als vakleerkracht moet je weten waar het binnen de lichamelijke opvoeding op een basisschool om gaat. Het bestaande boek is daarom op dit punt kritisch doorgelicht en aangevuld. Nieuw in hoofdstuk 1 is dat wordt aangegeven wat van je verwacht wordt wanneer je aan de eisen van een competente leraar LO bent gaan voldoen. In hoofdstuk 4 over de doelstellingen is een tekst toegevoegd waarmee wordt aangegeven wat bedoeld wordt met de opmerking: jouw didactisch methodisch handelen is een handelen in perspectief! Daarnaast wordt uitgelegd wat het betekent dat de lichamelijke opvoeding waardevol en waardenvol is voor de leerlingen. In hoofdstuk 8 biedt een nieuwe tekst over evalueren én reflecteren je houvast om een eigentijdse inhoud te geven aan de evaluatie van je lesgeven, maar ook om stil te staan bij de persoonlijke leerdoelen die je op basis van een sterktezwankeanalyse hebt geformuleerd. De bestaande opzet van het boek is verder gehandhaafd.

Een belangrijke verandering is dat het boek in de je-vorm geschreven is. Daarmee word je als gebruiker direct aangesproken. Echt nieuw is het digitale beeldmateriaal dat aan de theorie gekoppeld is. In het boek wordt er naar verwezen (zie symbool in de marge). Omdat naast de eindvragen bij ieder hoofdstuk ook gezorgd is voor een groot aantal meer gesloten toetsvragen die digitaal beschikbaar zijn, hopen we dat deze zesde druk een bijdrage mag leveren

aan de gewenste startbekwaamheid wanneer jij je gaat bezighouden met de zorg voor de lichamelijke opvoeding aan 4- tot 12-jarigen.

Dank

Vanaf het moment dat ik mij met het herschrijven van deze vernieuwde handleiding heb beziggehouden, heeft een grote groep collega's van verschillende opleidingen (Fontys Sporthogeschool in Tilburg/Sittard, Christelijke Hogeschool Windesheim in Zwolle en enkele Fontys pabo's in Noord-Brabant en Limburg) en organisaties (NISB, NKS, Sportservice Ede en Thomas van Aquino) in positief kritische zin advies gegeven. Ik ben hen daarvoor zeer erkentelijk. Het heeft mij geholpen bij de aanpak en opzet, omdat hun advies voortkwam uit een grote werk- en opleidingservaring.

Voor de ontwikkeling van het digitale beeldmateriaal heb ik dankbaar gebruik gemaakt van Annemarie van de Ven, Dominique Peters en Tim Kuijk. Annemarie en Dominique hebben als vierdejaarsstudenten aan Fontys Sporthogeschool, in het kader van een afstudeerproject het draaiboek voor de opnames ontwikkeld en zijn actief betrokken geweest bij de praktijksituaties waarin gefilmd en gefotografeerd is. Tim Kuijk, Fontys Sporthogeschool Tilburg, heeft alle beeldmateriaal zo bewerkt dat je er ook via de PaboWijzer gebruik van kunt maken. Met een DANK JE WEL wil ik aangeven hoe ik alle steun, hulp en advies op prijs heb gesteld.

Veel dank gaat uit naar Frank Jankowski en Elly Brok. Frank Jankowski, algemeen directeur van de Stichting de Oude Vrijheid in de gemeente Hilvarenbeek, heeft toestemming gegeven om de digitale opnames, foto's en bewegende beelden te maken met leerlingen van Basisschool De Doelakkers. Voor die beelden hebben gezorgd: Jos Droog en Patrick Venmans van Foto Jos Droog in Hilvarenbeek en Jacob van Hoek. Van Elly Brok, directeur van die basisschool, heb ik alle medewerking en vooral ruimte gekregen om met de leerlingen op haar school te werken. Daarbij heb ik steun ondervonden van Jacob van Hoek die als oud student thans als vakleerkracht bewegingsonderwijs op die school in Hilvarenbeek werkzaam is.

Ten slotte wil ik Helmi, Koosje, Joep en Tijn, het thuisfront, dankzeggen voor hun meeleven, steun, advies en met name de speelruimte om aan de slag te gaan. Zij vormden de veilige basis van waaruit ik de vernieuwing van het boek heb kunnen aanpakken. Ook die veiligheid is een belangrijke voorwaarde geweest om de klus te klaren.

Wanneer je als belangstellende en betrokken lezer kritisch opbouwende kanttekeningen bij de opzet en/of inhoud van deze zesde druk wilt plaatsen, dan sta ik daar graag voor open.

Hilvarenbeek, oktober 2008
Henk M.P.G. van der Loo

Inhoud

Inleiding 9

1 Lichamelijke opvoeding op de basisschool 13

- 1.1 Inleiding in de lichamelijke opvoeding 15
- 1.2 De basisschool: de basis wordt gelegd 16
- 1.3 Kerntaken lichamelijke opvoeding 25
- 1.4 Het bewegingsgedrag: een dialoog tussen een leerling en zijn wereld 28
- 1.5 Een competente vakleerkracht 36
- 1.6 BOS-impuls biedt nieuwe kansen 41
- Samenvatting 49
- Vragen en opdrachten 50

2 Het didactisch handelen nader beschouwd en in model gebracht 53

- 2.1 Houvast biedt veiligheid 55
- 2.2 Didactische sleutelvragen 56
- 2.3 Het model van de didactische analyse als werkmodel 63
- 2.4 Samenhang in de praktijk 64
- Samenvatting 66
- Vragen en opdrachten 67

3 Beginsituatie 69

- 3.1 Oog hebben voor een goed begin 71
- 3.1 De 4- tot 12-jarige leerling op de basisschool 72
- 3.3 De beginsituatie: wat nog meer? 84
- 3.4 Vaststellen en formuleren van de beginsituatie 87
- Samenvatting 90
- Vragen en opdrachten 91

4 Doelstellingen nader beschouwd 93

- 4.1 Doelstellingen: een complex probleem 95
- 4.2 Algemene doelstellingen 97
- 4.3 Kerndoelen voor de lichamelijke opvoeding 99
- 4.4 Tussendoelen: de brug tussen kerndoelen en lesdoelstellingen 103
- 4.5 Lesdoelstellingen: oog voor een nadere concretisering 108
- 4.6 Menselijk zich bewegen in pedagogisch perspectief 115
- 4.7 Lichamelijke opvoeding: waardevol en waardenvol tegelijk 120
- 4.8 Beginsituatie en doelstelling: en dan? 123
- Samenvatting 123
- Vragen en opdrachten 124

5 Onderwijsleerstof 127

- 5.1 Inleiding op de onderwijsleerstof 128
- 5.2 Criteria voor de keuze van de onderwijsleerstof 130

- 5.3 Het tandmodel 132
- 5.4 Onderwijsleerstof in methodisch perspectief 137
- 5.5 Achtergrondinformatie: oog voor de praktijk 148
- 5.6 Sportspelonderwijs in methodisch perspectief 186
 - Samenvatting 206
 - Vragen en opdrachten 207

- 6 Didactische werkvormen en leeractiviteiten 211**
 - 6.1 Plaatsbepaling en omschrijving 213
 - 6.2 Gedragwijzen van de leerkracht: didactische werkvormen 214
 - 6.3 Gedragwijzen van de leerlingen: leeractiviteiten 234
 - 6.4 Didactische werkvormen en leeractiviteiten: oog voor de praktijk 236
 - Samenvatting 238
 - Vragen en opdrachten 239

- 7 Onderwijsleermiddelen 241**
 - 7.1 Inleiding op de onderwijsleermiddelen 243
 - 7.2 Financiering van de accommodatie 244
 - 7.3 Een eigentijdse inrichting 245
 - 7.4 De speelplaats, een plaats om te spelen? 258
 - 7.5 Voor een goed advies 260
 - Samenvatting 261
 - Vragen en opdrachten 262

- 8 Evaluatie en zorgverbredend handelen 263**
 - 8.1 Een plaatsbepaling 265
 - 8.2 Evalueren: wanneer en waarom? 268
 - 8.3 Evalueren: wat? 268
 - 8.4 Evalueren: door wie en op welke wijze? 270
 - 8.5 Evalueren én reflecteren 279
 - 8.6 Zorgverbredend handelen 288
 - Samenvatting 312
 - Vragen en opdrachten 313

- 9 Plannen als probleem 315**
 - 9.1 Goed onderwijs vraagt om een planmatige aanpak 316
 - 9.2 Een schoolgebonden aanpak: het deelschoolwerkplan lichamelijke opvoeding 320
 - 9.3 Een groepsgebonden aanpak: het jaar- en periodeplan leidt tot het lesplan 321
 - 9.4 De concrete les: oog voor het lesplan 324
 - 9.5 Lesvoorbereiding: maak er werk van! 338
 - 9.6 Intensiveren 353
 - Samenvatting 364
 - Vragen en opdrachten 365

Register 367

Inleiding

Competent. Dat moet je zijn om het bewegingsonderwijs op een basisschool te kunnen en mogen geven. Competent kun je worden door een adequate toerusting aan de opleidingen die je in staat stellen een bevoegdheid te halen om het bewegingsonderwijs te mogen geven aan alle leerlingen in de groepen 1 tot en met 8 van een basisschool. In die opleiding moet je zelf aan de slag in je zorg ook de adequate toerusting te krijgen. Niet alleen volgen van meer onderwijsprogramma's, maar op basis van een sterkte-zwakteanalyse aan de slag om de persoonlijke leerdoelen te realiseren. Wanneer dat in de loop van de opleiding lukt, kun je zeggen dat je startcompetent bent geworden om als een vakbekwame vakleerkracht LO aan de slag te gaan.

Wat de opleiding betreft kun je terecht op een van de zes Academies voor Lichamelijke Opvoeding (ALO) in Amsterdam, Groningen, Den Haag, Nijmegen, Tilburg en Zwolle of op een van de Pedagogische Academies voor het Basis Onderwijs (Pabo) die je in staat stellen om via een 'Leergang vakbekwaam bewegingsonderwijs' een volledige bevoegdheid te halen om bewegingsonderwijs te mogen geven, ook aan de leerlingen in de groepen 3 tot en met 8. In het basiscurriculum heb je immers al de bevoegdheid gehaald bewegingsonderwijs te mogen geven aan de leerlingen in de groepen 1 en 2. Op dit moment is het ook mogelijk om een groot gedeelte van de 'leergang' in het basiscurriculum van de Pabo te volgen. In een aantal opleidingen is dat programma opgehangen aan een minor met een omvang van 30 ECTS.

De bestaande opzet van het boek is gehandhaafd. Een casus zet de toon voor de inhoud van een hoofdstuk. Kantlijnbegrippen maken duidelijk welke accenten er in de verschillende delen van een hoofdstuk worden gelegd. De studie-eindvragen bieden de mogelijkheid om de inhoud van een hoofdstuk – individueel of in een groepje – nog eens de revue te laten passeren en te verdiepen. De studie-eindvragen bevorderen tevens een reflectieve grondhouding. Voor jou als geïnteresseerde lezer wordt dan duidelijk of en in welke mate er sprake is van de stof te beheersen. Pas dan kan de transfer van theorie naar praktijk plaatsvinden en om de vertaling van de theorie naar de praktijk gaat het uiteindelijk! Immers, een goede vakleerkracht word je niet op basis van dit boek alleen. Daar komt meer bij kijken. Het goed uitvoeren van de verschillende taken op de onderscheiden niveaus leer je alleen door veel ervaring op te doen in de praktijk: de praktijk van de beroepsvaardigheden, kortweg de stage.

Het boek blijft opgezet rond de factoren die het model van de didactische analyse opbouwen. Het blijven de kapstukken waaraan jij het eigen didactisch handelen kunt ophangen. Ook dat biedt houvast. Hoofdstuk 5 is het hart van het boek gebleven. Het biedt je houvast met betrekking tot een bezinning op de vraag 'op welke wijze kies je als (vak)leerkracht de onderwijsleerstof voor de te geven lessen?'

Er wordt niet gepretendeerd dat deze vernieuwde handleiding per definitie een garantie biedt voor goed bewegingsonderwijs. Daarvoor is meer nodig. Lesgeven leer je immers door de praktijk van de beroepsvaardigheden, dat wil zeggen door de stage in de opleiding en door het verzorgen van de wekelijkse lessen op de basisschool zelf. Met het oog op die praktijk waarin het accent ligt op het organisatorisch, didactisch-methodisch en interpersoonlijk handelen in pedagogisch perspectief, wordt in negen hoofdstukken de relevante theorie als basis voor dat handelen besproken.

Hoofdstuk 1 richt zich op de basisschool, het primair onderwijs. Belangrijke thema's zijn: de Wet op het primair Onderwijs, uitgangspunten en taken van het basisonderwijs, de leerlinggebonden financiering, de kerntaken van de lichamelijke opvoeding, het bewegingsgedrag nader beschouwd, een competente vakleerkracht, de BOS-impuls, de Sportieve School en het Groninger SportModel.

In hoofdstuk 2 wordt aan de hand van een aantal didactische sleutelvragen een model aangereikt om als (vak)leraar greep te krijgen op het onderwijs. Houvast biedt immers veiligheid. Daarmee wordt dan de basis gelegd voor de inhoud van de hoofdstukken 3 tot en met 8, waarin de onderscheiden factoren nader worden uitgewerkt met betrekking tot de praktijk van de lichamelijke opvoeding op de basisschool.

In hoofdstuk 3 wordt stilgestaan bij de beginsituatie. Een goed zicht op de beginsituatie heb je nodig om ook je doelstellingen vast te stellen. Dan kun je ook gemakkelijker iets zeggen over de factoren in het model van de didactische analyse die de brug slaan tussen de vastgestelde beginsituatie en de beoogde doelstellingen.

In hoofdstuk 4 wordt stilgestaan bij het probleem van de doelstellingen. De aandacht gaat uit naar de algemene doelstellingen, de kerndoelen, de tussendoelen en de formulering van de concrete lesdoelen. Daarnaast wordt je aandacht gevraagd voor het thema 'menselijk zich bewegen in pedagogisch perspectief'. In pedagogisch perspectief wil zeggen dat je leerlingen gevoelig wilt maken voor een verantwoorde attitude ten opzichte van zichzelf, de dingen en de ander. Dat thema opent je ogen ook voor een waardeoriëntatie achter sport en bewegen.

In hoofdstuk 5 staat de kern van de lichamelijke opvoeding centraal: de onderwijsleerstof. Het thema wordt zowel theoretisch als praktisch uitgewerkt. De theorie wordt naar de praktijk uitgewerkt voor de volgende grondvormen van bewegen: rollen, duikelen, klauteren, klimmen, springen, balanceren, zwaaien, heffen en dragen, trekken en duwen, lopen en ten slotte de tikspelen omdat je daar niet omheen kunt in de praktijk. Spel is ook een belangrijk domein in het totale programma. De praktijk van het spelonderwijs wordt besproken vanuit de structuur van een sportspel. Deze structuur wordt niet alleen theoretisch besproken, maar vanuit methodisch perspectief ook praktisch ingevuld. In hoofdstuk 6 ligt het accent op de didactische werkvormen in relatie tot de leeractiviteiten. Binnen de werkvormen wordt aandacht besteed aan de betekenis van een uitnodigende, veilige en zinvolle werkorganisatie.

Hoofdstuk 7 biedt houvast wanneer je verantwoordelijk wordt gesteld voor de inrichting van een speelwerklokaal, een gymnastiekzaal en/of een speelplaats.

De opgenomen normlijsten moeten gezien worden als een voorzet in de discussie over de inrichting van de accommodatie.

Aan het slot van het hoofdstuk vind je informatie over verschillende bedrijven die zorg hebben voor een adequate inrichting van de totale accommodatie. Bij al je doen en laten binnen de lichamelijke opvoeding op de basisschool kun je niet om de evaluatie als waardebeoordeling heen. In hoofdstuk 8 wordt evalueren als probleem nader uitgewerkt. Er is aandacht zowel voor de beoordeling van jouw eigen handelen als dat van de leerlingen. In de reflectie sta je stil bij je persoonlijke leerdoelen.

Een ander praktijkrelevant thema is zorgverbredend handelen. Dit thema wordt uitgewerkt omdat lang niet alle leerlingen hetzelfde kunnen, weten en durven. Zij vinden ook niet alles even leuk. Daar adequaat mee omgaan is een opgave. Dat vraagt om vakmanschap en vooral om leerlinggerichte zorg en aandacht. Na de bespreking van de verschillende factoren in het model van de didactische analyse gaat de aandacht in hoofdstuk 9 uit naar de planmatige aanpak van al je doen en laten. Er wordt stilgestaan bij plannen op schoolniveau (deelschoolwerkplan en vakwerkplan) én de wijze waarop je de lesvoorbereiding kunt aanpakken. Binnen de praktijk van het bewegingsonderwijs gaat het er in eerste instantie om dat leerlingen de kans krijgen om te bewegen. Kernvraag is dan: 'Wat is de zuivere beweegtijd van een les?' Je staat dan stil bij de intensiteit van de les. Daarom worden enkele mogelijkheden aangegeven om de intensiteit van de les te vergroten. Met die informatie wordt het laatste hoofdstuk en daarmee het boek afgesloten.

Digitaal beeldmateriaal en digitale vragen als aanvulling

Het gaat primair om jouw functioneren als vakleerkracht LO op een basisschool. Daar heb je natuurlijk een theoretische basis voor nodig. Om die kennis voor jezelf te toetsen, kun je gebruikmaken van vragen die ook digitaal beschikbaar zijn wanneer je van de inhoud van dit boek gebruikmaakt. Naast de vragen bij ieder hoofdstuk die een meer open karakter hebben, kun je op de PaboWijzer je kennis toetsen aan de hand van een groot aantal meer gesloten vragen. Deze vragen zijn ook per hoofdstuk geordend. Maar de theorie moet dan wel functioneren in de praktijk. Om die relatie tussen de theorie en de praktijk nog duidelijker te leggen, is de praktijk op film vastgelegd. Er is een programma ontwikkeld dat op de PaboWijzer digitaal beschikbaar is. Daarmee wordt een directe brug geslagen tussen theorie en praktijk. We hopen dat je als gebruiker van dit boek met de daarbij horende digitale aanvullingen die gedachte deelt. In het boek wordt er naar verwezen (zie symbool in de marge).

Ten slotte

In dit boek worden de termen 'lichamelijke opvoeding' en 'bewegingsonderwijs' naast en door elkaar gebruikt. Dat is ook de praktijk in de vakwereld voor de lichamelijke opvoeding.

Als lezer en gebruiker kun je met de inhoud van dit boek aan de slag. Daar gaat het om. Kennisnemen van de inhoud geeft je in ieder geval het gevoel dat je weet waar je mee bezig bent ten bate van het optimaliseren van het bewegend zich gedragen van de leerlingen die aan jouw zorg worden toever-

trouwd. Stel hen niet teleur. Zorg ervoor dat ze met Otto, Mijntje, Willem, Wouter, Merel, Joost, Josephine, Pleuntje, Gijs en Hugo de kans krijgen de spontane bewegingsdrang op een eigentijdse en toekomstgerichte wijze te ontladen. Niet vrijblijvend maar op basis van een duidelijk planmatige aanpak. Je zult daar als competente vakleerkracht LO graag je bijdrage aan leveren. Veel succes ermee en geniet er vooral ook zelf van!

1

Lichamelijke opvoeding op de basisschool

- 1.1** Inleiding in de lichamelijke opvoeding
 - 1.2** De basisschool: de basis wordt gelegd
 - 1.3** Kerntaken lichamelijke opvoeding
 - 1.4** Het bewegingsgedrag: een dialoog tussen een leerling en zijn wereld
 - 1.5** Een competente vakleerkracht
 - 1.6** BOS-impuls biedt nieuwe kansen
- Samenvatting**
- Vragen en opdrachten**

Openingscasus

Kinderen bewegen

'Zullen we?' 'Oké !'

'Vandaag nog hoger!' Samen hollen Willem en Mijntje naar het groepje berkenbomen achter in de tuin. Na de afspraak, wie welke boom, klauteren ze behendig omhoog. 'Het eerste stuk is een makkie, al zo vaak gedaan', zegt Willem. Halverwege nemen ze een pauze; ze gaan op een tak zitten en kijken elkaar zelfverzekerd aan.

'Zullen we verder gaan? Dat kunnen we best', zeggen ze tegen elkaar. Iets voorzichtiger nu en tegen elkaar pratend over de schuine, hoge of moeilijke tak, gaan ze verder. Af en toe klinkt er een kreet of wordt er gewacht en naar elkaar gekeken om de volgende mijlpaal te bereiken. De een werpt een blik naar de ander en een nieuwe pauze volgt. 'Wauw ... wat zitten we al hoog. Je moet je nu wel heel goed vasthouden', zegt Mijntje tegen Willem.

Mijntje kijkt naar boven en Willem roept: 'Je kunt via dat stompje aan de achterkant naar de tak erboven.' Dat had Mijntje nog niet gezien en heel voorzichtig doet hij nu wat Willem hem adviseert. De takken worden steeds dunner en wiebelen behoorlijk.

'Willem, jij kunt ook hoger hoor. Als je nu ... ', en Willem is al onderweg. Na enkele spannende ogenblikken zitten ze op gelijke hoogte. Wat kunnen ze nu ver kijken! In de verte komt wat bekends aan fietsen. 'Joe-hoe ... , we zitten hier!!!' Waarop moeder geschrokken naar boven kijkt en op het moment dat zij wil zeggen 'Voorzichtig hoor, anders ... ', roepen de twee boven in de boom: 'Je hoeft niet bang te zijn, we komen er zo aan!' En even later staan ze met een glunderend gezicht weer veilig bij moeder op de grond.

1.1 Inleiding in de lichamelijke opvoeding

Al jaren wordt er gediscussieerd over de vraag door wie de lessen lichamelijke opvoeding op de basisschool gegeven moeten worden. De groepsleerkracht én de vakleerkracht krijgen ieder een eigen taak wanneer de beleidsvoornemens ook werkelijkheid zijn geworden. Daarom is het voor jou als vakleerkracht in opleiding van belang dat je weet waar je voor komt te staan wanneer jij verantwoordelijk wordt gesteld voor de realisatie van een goed programma. Net zoals de moeder in de openingscasus heb jij als verantwoordelijke leerkracht de zorg voor de situaties waarin jij de leerlingen ontmoet. Daarbij mag je niet vergeten dat jij jouw leerlingen de kans moet geven om vanuit een veilige situatie de eigen mogelijkheden en beperkingen te leren kennen en daarnaast de grenzen te verleggen. Net zoals in de berkenboom moeten leerlingen ook tijdens de lessen uitgedaagd worden de eigen grenzen op te zoeken én te verleggen. Dit vraagt vakmanschap en kennis van zaken.

Kerntaken

Met dit eerste hoofdstuk willen we de basis voor die kennis leggen door stil te staan bij de kerntaken voor het onderwijs in het algemeen en de lichamelijke opvoeding in het bijzonder op de basisschool. Zoals Willem en Mijntje elkaar uitdagen, enthousiasmeren en aanmoedigen, moeten leerlingen dat kunnen doen tijdens de wekelijkse lessen en tijdens het bewegend zich gedragen in de school en op de speelplaats. Voor jou als verantwoordelijke leerkracht ligt er dan met name tijdens de wekelijkse lessen lichamelijke opvoeding een belangrijke taak om het bewegingsgedrag van de leerlingen in positieve zin te beïnvloeden. In die praktijk gaat het immers om een relatie tussen de bewegende leerlingen en jou als leerkracht in situaties die betekenisvol zijn voor datgene wat je met die leerlingen wilt bereiken. Onderwijs en lichamelijke opvoeding zijn niet vrijblijvend. Daarom wordt in dit eerste hoofdstuk een theoretische basis gelegd voor het antwoord op de vraag: 'hoe kijken we tegen lichamelijke opvoeding aan als een wijze van zich bewegen?' Iedere leerling moet op de basisschool de kans krijgen zijn bewegingsgedrag te optimaliseren. Je moet als verantwoordelijke leerkracht dan wel weten waar het om gaat. Vandaar dat we ook stilstaan bij het thema: het bewegingsgedrag als dialoog.

Competente leraar

Daar adequaat mee omgaan lukt beter wanneer van je gezegd wordt dat je een competente leraar geworden bent. Daarvoor heb je de basis gelegd tijdens de opleiding. Die opleiding heeft zich de laatste jaren afgevraagd wat het betekent een competente leraar en dus ook een competente leraar LO op te leiden. Daarom is een nieuw thema aan het eerste hoofdstuk toegevoegd. In paragraaf 1.5 staat de vraag centraal 'wanneer ben jij een competente vakleerkracht LO? Wat komt daarbij kijken?' Hoofdstuk 8 biedt je dan houvast om ook vast te stellen of je er in het proces van leren ook in slaagt c.q. geslaagd bent een competente leraar te worden en te zijn.

BOS-impuls

Van een competente leraar wordt meer verwacht. Je moet vanuit de school een bijdrage leveren aan de BOS-impuls. De tijdelijke stimuleringsregeling Buurt, Onderwijs, Sport (BOS) is een initiatief van het Ministerie van

**Combinatie-
functionaris**

Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) dat ook basisscholen wil betrekken bij projecten die sportieve of bewegingsactiviteiten aanbieden aan jongeren in de leeftijd van 4–19 jaar. Ook vanuit de Sportkoepels wordt een bijdrage geleverd aan het verbeteren van de sportoriëntatie binnen de hoogste klassen van het basisonderwijs. Het project 'de sportieve school' van de Nederlandse Katholiek Sportfederatie (NKS) is daar een voorbeeld van. Deze aandachtspunten zijn aan het hoofdstuk toegevoegd omdat je als vakleerkracht een belangrijke taak hebt om leerlingen keuzes te laten maken wanneer het om een leven lang sporten gaat. Dat te realiseren lukt je mogelijk nog beter wanneer je de kans krijgt om als combinatiefunctionaris aan de slag te gaan. Je hebt dan een taak als vakleerkracht op de basisschool én een taak als bewegingsdeskundige, trainer/coach in de sportvereniging in de buurt van de school. Taken die gefaciliteerd kunnen worden vanuit de samenwerking tussen de gemeente, jouw basisschool en de verenigingen in de buurt.

1.2 De basisschool: de basis wordt gelegd

Om je een beeld te vormen waar het binnen het onderwijs op een basisschool om gaat, staan we stil bij enkele punten die bepalend zijn voor de kwaliteit van het funderend onderwijs op de basisschool:

- de wettelijke basis;
- uitgangspunten voor het basisonderwijs;
- oog voor nieuw beleid;
- taken basisonderwijs.

1.2.1 De wettelijke basis

WPO

De Wet op het primair onderwijs (WPO, 1998) geeft aan dat de basisschool in ruime mate en op evenwichtige wijze aandacht moet besteden aan de verschillende vormingsgebieden, en wel zodanig, dat dit aansluit bij de ontwikkeling van het kind en zijn leef-, ervarings- en belevingswereld. In artikel 9 van de WPO wordt de inhoud van het basisonderwijs in grote lijnen aangegeven. Iedere basisschool zal, vanuit het eigen schoolconcept, keuzes moeten maken en accenten moeten leggen, waardoor het onderwijs op school een eigen gezicht krijgt. Met artikel 9 weet iedere basisschool waar hij aan toe is als het gaat om de inhoud van het schoolgebonden werkplan. In dit artikel vinden we de volgende informatie:

- 1 *Het onderwijs omvat, waar mogelijk in samenhang:*
 - a *zintuiglijke en lichamelijke oefening;*
 - b *Nederlandse taal;*
 - c *rekenen en wiskunde;*
 - d *Engelse taal;*
 - e *enkele kennisgebieden;*
 - f *expressie-activiteiten;*
 - g *bevordering van sociale redzaamheid, waaronder gedrag in het verkeer;*
 - h *bevordering van gezond gedrag.*

- 2 *Bij de kennisgebieden wordt in elk geval aandacht besteed aan:*
 - a *aardrijkskunde;*
 - b *geschiedenis;*
 - c *de natuur, waaronder biologie;*
 - d *maatschappelijke verhoudingen, waaronder staatsinrichting;*
 - e *geestelijke stromingen.*
- 3 *Bij de expressie-activiteiten wordt in elk geval aandacht besteed aan: de bevordering van het taalgebruik, tekenen, muziek, handvaardigheid, spel en beweging.*
- 4 *Op de scholen in de provincie Friesland wordt tevens onderwijs gegeven in de Friese taal, tenzij Gedeputeerde Staten op verzoek van het bevoegd gezag ontheffing van deze verplichting hebben verleend.*
- 5 *Ten aanzien van de onderwijsactiviteiten, genoemd in het eerste tot en met het vierde lid, worden bij algemene maatregel van bestuur kerndoelen vastgesteld. De algemene maatregel van bestuur bedoeld in de vorige volzin, wordt aan de beide kamers der Staten-Generaal overgelegd.*
- 6 *Voor de school geldt de eis dat hij ten minste de kerndoelen bij zijn onderwijsactiviteiten als aan het eind van het basisonderwijs te bereiken doelstellingen hanteert. Kerndoelen geven een beschrijving van kwaliteiten van leerlingen op het gebied van kennis, inzicht en vaardigheden.*

Kerndoelen

Ook voor de lichamelijke opvoeding zijn kerndoelen richtinggevend voor de inhoud van het deelschoolwerkplan voor lichamelijke opvoeding. Ze zijn het vertrekpunt voor een concretisering naar de jaardoelen voor de verschillende groepen en uiteindelijk voor de concretisering ervan in de lesdoelen. In hoofdstuk 4 wordt de lijn van de kerndoelen doorgetrokken naar concrete lesdoelen.

- 7 *Indien een bevoegd gezag van een bijzondere school dringend bedenkingen heeft tegen de krachtens het vijfde lid vastgestelde kerndoelen, kan het bevoegd gezag eigen kerndoelen voor de school vaststellen. Deze kerndoelen zijn van gelijk niveau als de kerndoelen bedoeld in het vijfde lid. Het bevoegd gezag zendt de vastgestelde kerndoelen aan de inspecteur.*
- 8 *Het onderwijs wordt gegeven in het Nederlands. Daar waar naast de Nederlandse taal, de Friese taal of een streektaal in levend gebruik is, kan de Friese taal of de streektaal mede als voertaal bij het onderwijs worden gebruikt. Voor de opvang in en de aansluiting bij het Nederlandse onderwijs van leerlingen met een niet-Nederlandse culturele achtergrond kan de taal van het land van oorsprong mede als voertaal bij het onderwijs worden gebruikt, overeenkomstig een door het bevoegd gezag vastgestelde gedragscode.*

9 Onze minister kan in bijzondere gevallen op verzoek van het bevoegd gezag goedkeuren dat wordt afgeweken van de voorschriften in het eerste tot en met het derde lid. De goedkeuring wordt verleend voor een bepaald tijdvak; zij kan voorwaarden bevatten.

Op de basisschool zal getracht worden elk onderwerp vanuit een groot aantal invalshoeken te bekijken. Kinderen ordenen hun dagelijkse belevingswereld niet aan de hand van afzonderlijke schoolvakken. Zeker niet wanneer ze bewegend actief zijn. Worden nu die vakken afzonderlijk – als vak – aan de orde gesteld, dan verliest het kind al snel het inzicht in de samenhang. Inzicht in een samenhang kan echter pas ontwikkeld worden wanneer de basiskennis van en de basisvaardigheid in een vak beheerst worden. Hoofdgedachte daarbij blijft dat het onderwijs een activiteit is van de leerling én de leerkracht. De leerkracht als leider en begeleider die gebruikmaakt van de eigen werkelijkheid van de school en vooral van de eigen werkelijkheid van de leerlingen. Die werkelijkheid is het 'bronnenmateriaal' bij het streven naar een gezonde ontwikkeling van iedere leerling.

1.2.2 Uitgangspunten basisonderwijs

In een discussienota *Naar een onderwijsleerplan basisschool* (1985) wordt een aantal uitgangspunten geformuleerd die nog steeds richtinggevend zijn voor de inhoud van het onderwijs op een basisschool. Die uitgangspunten zijn:

Leerlingen zijn verschillend en gelijkwaardig

In de ontwikkeling van kinderen zijn overeenkomsten te constateren in die zin, dat een aantal stappen of stadia te onderscheiden zijn die alle kinderen doorlopen. Echter, hoe een leerling zich zal ontwikkelen, hangt af van zowel de mogelijkheden die de leerling in aanleg heeft, als van de mogelijkheden die er voor hem of haar zijn of worden geschapen. Dit houdt in dat we in het onderwijs oog moeten hebben voor zowel de groep als het individu in die groep. Daarbij wordt opgemerkt dat iedere leerling, op welk ontwikkelingsniveau hij zich ook bevindt, even waardevol is als het andere. Dit heeft onder andere verstreckende gevolgen gehad voor de regelgeving die in het kader van *Weer Samen Naar School* (WSNS) is vastgesteld. Een basisschool zal steeds vaker geconfronteerd worden met leerlingen die een brede zorg nodig hebben. Daar waar leerlingen vroeger sneller werden doorverwezen naar een school voor speciaal onderwijs staat een basisschool nu voor de taak zelf een antwoord te moeten geven op de verschillende hulpvragen van de eigen leerlingen.

Oog heben

In artikel 23 van de Wet op het primair onderwijs vinden we de volgende tekst:

Het bevoegd gezag of de bevoegde gezagsorganen van scholen in een samenwerkingsverband stellen een permanente commissie leerlingenzorg in. Deze commissie bepaalt op aanvraag van de ouders of plaatsing van een leerling op een speciale school voor basisonderwijs noodzakelijk is. De commissie kan voorts worden belast met andere taken. Indien sprake is van een samenwerkingsverband zonder speciale school voor basisonderwijs is de

tweede volzin niet van toepassing en adviseert de commissie in elk geval:

- a op verzoek van de ouders of het bevoegd gezag van de basisschool die de leerling bezoekt over de wijze waarop een leerling op die school kan worden begeleid, en
- b indien in het samenwerkingsverband voorzieningen zijn getroffen ten behoeve van de basisscholen voor de opvang van kinderen die extra zorg behoeven over de verwijzing naar die voorzieningen.

Voor de Commissie Leerlingenzorg een taak met belangrijke consequenties voor leerlingen met een eigen hulpvraag. In hoofdstuk 8 wordt nader stilgestaan bij het belang van zorgverbredend handelen op de basisschool.

Onderwijs is noodzaak voor een optimale ontwikkeling

De ontwikkeling is mede gebaseerd op het interactieproces tussen het kind en de sociale omgeving. Daarin neemt de school een belangrijke plaats in. Het onderwijs moet het denken en handelen van kinderen stimuleren door het creëren van situaties waarin die kinderen, alleen of met elkaar, al dan niet onder begeleiding, nieuwe dingen kunnen leren. Daarbij moet het eigen initiatief van kinderen worden gestimuleerd; ze moeten de eigen mogelijkheden kunnen ontwikkelen.

Mede door de school en de groepsleerkracht kan het kind zich ontwikkelen, mits die leerkracht aansluit bij – en dus oog heeft voor – de individuele mogelijkheden. De leerkracht moet trachten betekenisvolle situaties te creëren, middelen ter beschikking te stellen, methodieken te hanteren, waardoor de leerling een optimale kans krijgt zich te ontwikkelen. In het onderwijs is daar-

Interactie- proces

door enerzijds sprake van 'zich zelf ontwikkelen' en anderzijds van 'geleide' ontwikkeling.

Verskillende vormen van leren en onderwijzen

De school moet in ruime mate en op evenwichtige wijze aandacht besteden aan de verschillende vormen van leren en onderwijzen. Daarbij dient men rekening te houden met het feit dat de aard van het leren en onderwijzen onder meer bepaald wordt door:

- datgene wat geleerd wordt, en/of de aard en structuur van de leerstof;
- het algemene ontwikkelingsniveau van zowel de leerling als de leerkracht;
- de aanwezige kennis en vaardigheid bij leerling en leerkracht;
- de manier waarop leerlingen met het onderwijsmateriaal omgaan;
- de belevings- en ervaringswereld van een leerling;
- de leermotivatie;
- de wijze waarop leerlingen met elkaar en de leerkracht in de groep omgaan.

Continuïteit

Externe structuren mogen de ontwikkeling niet belemmeren

Dit houdt in dat de continuïteit in de ontwikkeling de hoogste prioriteit krijgt. 'Continu' moet worden opgevat als: zonder onnodige struikelblokken en hindernissen. Een team moet oog hebben voor datgene wat zich in de leefwereld van het kind (gezin, buurt) afspeelt, heeft afgespeeld (peuterspeelzaal en kinderdagverblijf) of zal gaan afspelen (overgang voortgezet onderwijs). Continuïteit betekent ook dat zitten blijven niet meer mogelijk is.

Leefwereld

Het onderwijs moet doortrokken zijn van de leef-, belevings- en ervaringswereld van kinderen

Onder leefwereld wordt verstaan de wereld waarin we leven: het externe milieu. De ervaringswereld is de wereld waarmee de kinderen dagelijks te maken hebben: thuis, vriendjes en vriendinnetjes, school, kerk, vereniging, enzovoort. De wijze waarop kinderen die ervaringswereld beleven, geeft inhoud aan de belevingswereld. De school moet nu, aansluitend bij die 'werelden', trachten structuur aan te brengen in de belevings- en ervaringswereld van die kinderen door het stimuleren en aanbieden van mogelijkheden tot het verwerven van vaardigheden, houdingen, kennis en inzicht. De aansluiting bij de 'werelden' van het kind veronderstelt een samenhang tussen het schoolse en het buitenschoolse gebeuren. Dat zal de leermotivatie bevorderen.

Vorderingen volgen

Voortdurende peiling is noodzakelijk voor een goede ontwikkeling

Het team maar ook de individuele leerkracht moet de vorderingen in ontwikkeling van leerlingen voortdurend volgen. Ontwikkeling veronderstelt immers vooruitgang en het is die vooruitgang die we beogen bij ieder kind.

Het kind heeft rechten

Wanneer de ontwikkeling moet leiden tot een zelfstandig deelnemen aan de samenleving hier en nu, maar ook in de toekomst, dan moeten we als onder-

wijsgevend en oog hebben voor ieder kind. Elk kind heeft recht op onze hulp en aandacht, op vrijheid en geborgenheid.

Ieder team is daarmee geplaatst voor de opdracht deze uitgangspunten te vertalen in het eigen schoolwerkplan. Dat geldt ook voor de lichamelijke opvoeding, waar je als vakleerkracht samen met de groepsleerkrachten voor deze opdracht komt te staan.

1.2.3 Oog voor nieuw beleid: leerlinggebonden financiering of rugzak

*Nieuwe
regelgeving*

Door regels en maatregelen voor Weer Samen Naar School (WSNS) kunnen leerlingen met een handicap eerder en langer onderwijs volgen in het regulier (basis)onderwijs. De Wet op de leerlinggebonden financiering maakt het vanaf augustus 2003 voor ouders mogelijk om hun kind met behulp van een zogenoemde Rugzak onderwijs te laten volgen op een gewone basisschool. De nieuwe regelgeving geeft ouders de mogelijkheid om die school voor hun kind te kiezen, die zij het beste vinden voor een optimale ontwikkeling. Dat kan dan een reguliere, zeg gewone, school zijn of een school voor speciaal onderwijs. Wanneer gekozen wordt voor een gewone school, dan is de volgende vraag belangrijk: 'Hoe lang kan dat en is dat gewenst voor zowel de leerling met de specifieke hulpvraag of handicap, de andere leerlingen en de leerkrachten in het reguliere onderwijs?' De stelling 'iedere leerling is ons een zorg', is prachtig, maar dan moet in een grote groep leerlingen die zorg ook aan iedere leerling gegeven kunnen worden. Adaptief onderwijs is gemakkelijker gezegd dan gedaan. Als verantwoordelijke leerkracht moet jij je afvragen of je voldoende mogelijkheden en middelen hebt om adequaat te handelen naar iedere leerling toe. In de microsituatie heb je vaak niet voldoende materiaal om rekening te houden met de individuele verschillen tussen leerlingen.

*Adaptief
onderwijs*

Rugzak

Om ouders van kinderen met een handicap of stoornis te helpen een bewuste keuze te maken voor de school die bij de zorg voor hun kind past, kunnen ze gebruikmaken van een leerlinggebonden financiering, kortweg Rugzak genoemd. Deze financiering is bestemd voor kinderen, in de leeftijd van 4 tot 18 jaar, met een handicap of stoornis die extra voorzieningen vragen om onderwijs (basis en voortgezet) te kunnen volgen. Je moet dan denken aan kinderen met:

- een verstandelijke, zintuiglijke of lichamelijke handicap;
- psychiatrische problemen;
- ernstige leer- en/of gedragsproblemen;
- een meervoudige handicap;
- een langdurige ziekte.

Het gaat dus om die leerlingen die zonder extra ondersteuning geen regulier onderwijs kunnen volgen

Met de inhoud van de rugzak kan kindspecifieke hulp geregeld worden, zowel op een reguliere school in de buurt als een school voor speciaal onderwijs vaak wat verder weg van de thuissituatie. Wordt voor een reguliere school in de buurt gekozen, dan moet deze school wel de juiste zorg en aandacht kunnen besteden aan de leerling met een eigen en vaak specifieke hulpvraag. Met de inhoud van de Rugzak kunnen ouders in overleg met de school naar keuze

zorgen voor onderwijs dat in het belang is van het eigen kind. Hulp die bij de hulpvraag past. Er is dus sprake van een grotere keuzevrijheid. De inhoud van de Rugzak krijgen ouders niet zelf in handen, maar komt in handen van de school. Op basis van de hulpvraag van de leerling kan de school met het geld aangepast meubilair en/of aangepast onderwijsmateriaal aanschaffen en specifieke deskundigheid inhuren om zo goed mogelijk recht te doen aan de hulpvraag van een leerling. Voor meer specifieke hulp kunnen ouders naast de leerlinggebonden financiering vaak ook een persoonsgebonden budget (PGB) aanvragen. Dat budget is niet bestemd voor aangepaste onderwijshulp maar meer voor aanvullende (para-)medische hulp en (ortho-)pedagogische begeleiding.

REC

Met de start van de Rugzak wordt duidelijk hoe scholen en ouders moeten handelen wanneer ze zorg hebben voor leerlingen met een handicap of stoornis. Voor de juiste behandeling van de hulpvraag van een kind moeten ouders zich melden bij een Regionaal Expertise Centrum (REC). Zo'n centrum is het resultaat van een samenwerkingsverband tussen een aantal scholen voor speciaal onderwijs in een regio. De REC's zijn onderverdeeld per cluster van scholen voor speciaal onderwijs. In Nederland worden vier clusters onderscheiden. Daarbij gaat het om:

Clusters

- Cluster 1

Voor kinderen met een visuele handicap.

- Cluster 2

Voor kinderen met een communicatieve handicap: gehoor-, taal- en/of spraakproblemen.

- Cluster 3

Voor kinderen met een verstandelijke en/of lichamelijke handicap.

- Cluster 4

Voor kinderen met psychiatrische of gedragsstoornissen.

Een REC geeft ouders informatie over de aangesloten scholen en onderzoekt de mogelijkheden van kinderen met een beperking of handicap voor plaatsing in het regulier onderwijs of in het speciaal onderwijs.

Regulier of speciaal

De consequentie van de nieuwe regelgeving en de daarbij horende financieringsmogelijkheden is dat ouders van kinderen met een handicap of stoornis thans kunnen kiezen voor een reguliere (basis)school met extra voorzieningen in de buurt of voor een speciale school. De scholen voor speciaal onderwijs zijn geclusterd. Zie de hierboven genoemde clusters. Voor kinderen met leeren opvoedingsproblemen (LOM) en voor moeilijk lerende kinderen (MLK) zijn er ook scholen voor speciaal basisonderwijs. Dat zijn scholen voor leerlingen die het op een reguliere basisschool niet redden.

Samenwerking

Het onderscheid tussen regulier en speciaal blijft bestaan. In de praktijk moet er echter sprake zijn van een structurele samenwerking tussen beide onderwijsvormen om er voor te zorgen dat iedere zorgleerling optimale zorg en aandacht krijgt. De deskundigheid aanwezig op een speciale school zal ook moe-

ten worden aangewend voor de leerlingen die in het reguliere onderwijs om aanvullende zorg en aandacht vragen. In de praktijk is dan sprake van ambulante zorg.

Indicatiestelling is belangrijk

Om vast te kunnen stellen of een kind in aanmerking komt voor extra voorzieningen moeten ouders bij een Regionaal Expertise Centrum (REC) in de eigen omgeving aankloppen. Een onafhankelijke commissie: de Commissie voor de Indicatiestelling (CvI), zal de aanvraag om hulp en ondersteuning op grond van landelijke criteria beoordelen en vaststellen of een kind toelaatbaar is op een speciale school of in aanmerking komt voor leerlinggebonden financiering om onderwijs op een reguliere school te kunnen volgen. Alle gegevens over een kind, zowel medisch als pedagogisch en onderwijskundig, worden in de besluitvorming meegenomen. Wanneer de commissie (CvI) besluit dat een kind niet toelaatbaar is op een speciale school, dan gaat dat kind naar een 'gewone' school of naar een school voor speciaal basisonderwijs. Zij krijgen dan een Rugzak mee. In die Rugzak zitten extra middelen voor ondersteuning en begeleiding op de reguliere school. Dat geldt zowel voor het reguliere basisonderwijs als het voortgezet onderwijs. Wanneer ouders de genomen beslissing niet accepteren kunnen ze in beroep gaan bij de rechter.

Commissie Indicatiestelling

Keuze maken

Na de indicatie kunnen ouders een keuze maken. Zij kunnen daarbij rekenen op de hulp en het advies van het REC. Daarna wordt contact opgenomen met de gekozen school en wordt duidelijk in welke mate de gekozen school ook kan zorgen voor onderwijs op maat, dus ook voor bewegingsonderwijs op maat! Een reguliere school mag een leerling alleen weigeren wanneer er geldige redenen voor zijn. Die redenen kunnen te maken hebben met de aard van de handicap of stoornis en de mate waarin een school zich bekwaam voelt om daar adequaat mee om te gaan. Een speciale school mag een leerling niet weigeren op grond van de aard van de handicap. Wanneer na de keuze en de toelating blijkt dat de gekozen school niet of maar in beperkte mate kan zorgen voor de juiste en aangepaste zorg, is het mogelijk te kiezen voor een andere school, regulier of speciaal. De totale coördinatie van alle activiteiten ten bate van de zorg voor een kind met een hulpvraag blijft in handen van het REC. Ouders kunnen voor alle vragen daar terecht. Voor jou als vakleerkracht is het belangrijk te weten dat je de ouders voor de volgende aandachtspunten kunt verwijzen naar een REC:

- in behandeling nemen van de hulpvraag;
- de diagnostiek;
- de indicatiestelling met betrekking de inhoud van de Rugzak c.q. de verwijzing naar een school voor speciaal onderwijs;
- hulp bij het maken van keuzes;
- hulp bij de gesprekken met de basisschool;
- hulp bij het opstellen van een handelingsplan in de zorg om adequate en dus kindgebonden zorg.

Voor leerlingen in het regulier onderwijs die op basis van een indicatiestelling een budget toegewezen hebben gekregen, wordt ambulante begeleiding vanuit het REC gecoördineerd.

Rugzak**Inhoud van de Rugzak**

In de Rugzak zit een geldbedrag dat aan de school ter beschikking wordt gesteld. Het budget in de Rugzak bestaat uit drie delen:

- Een bedrag voor extra formatie. Die formatie kan gevonden worden in het aanstellen van een klasse-assistent, een extra leerkracht of een remedial teacher. Dat kan dan ook een motorische remedial teacher zijn.
- Een bedrag voor ambulante begeleiding. Deze ambulante begeleiding is bestemd voor zowel de begeleiding van de groepsleerkracht als de leerling zelf. De begeleiding moet te maken hebben met onderwijs-didactische zaken.
- Een bedrag in geld per leerling per jaar. Met dit geld kan een school lesmateriaal aanpassen. Het geld kan ook besteed worden voor deskundigheidsbevordering van een of meer leerkrachten c.q. het team.

De hoogte van de bedragen zal door de Cvl worden vastgesteld. Dat is afhankelijk van de aard van de handicap en de aard van de hulpvraag.

Onderwijs op maat**Aangepast onderwijs**

Wanneer een leerling eenmaal is toegelaten en 'onderwijs op maat' volgt, zal moeten blijken of dat onderwijs ook op maat gesneden is. De school moet dan zorgen voor een op maat gesneden handelingsplan. Dit plan maakt aan alle betrokkenen duidelijk wat er op basis van de hulpvraag, wanneer en op welke manier met de leerling gedaan gaat worden. Met de inhoud van de Rugzak hebben ouders dan ook een garantie dat de extra zorg ook betaald kan worden. De school kan immers over dat geldbedrag beschikken. Welk onderwijs ook gevolgd gaat worden, aan een handelingsplan moet gewerkt worden. In zo'n handelingsplan moeten de volgende punten nader worden ingevuld.

Handelingsplan

- Het beginniveau van de leerling.
- De beoogde doelstellingen, algemeen en specifiek. Dus ook voor aanvullende hulp in het kader van steunlessen en motorische remedial teaching.
- Wat de school met de leerling wanneer en op welke wijze gaat doen?
- Welke externe hulp zal worden ingezet?
- Welke specifieke voorzieningen zullen worden getroffen om het onderwijs mogelijk te maken?
- De manier waarop de Rugzak zal worden ingezet. Bijvoorbeeld in de zin van het aantal uren voor ambulante begeleiding.
- De manier waarop de voortgang in het proces van zorg en aanvullende hulp zal worden geregistreerd door bijvoorbeeld een leerlingvolgsysteem.

Traject voor indicatiestelling

Om beter te kunnen zorgen voor zorg op maat voor het eigen kind moeten ouders een traject voor indicatiestelling doorlopen. Dit traject bevat de volgende stappen:

- de oriëntatie op de schoolkeuze;
- het aanmelden bij een REC in de buurt d.w.z. bij een Commissie voor Indiciestelling;
- het aanleveren van de basisgegevens voor het kind;

- een nader onderzoek om de indicatie vast te stellen;
- het vaststellen van de indicatie;
- het nemen van de beslissing: naar een school voor speciaal onderwijs of met Rugzak naar een gewone c.q. reguliere school.

Meer informatie

Rugzak

Wanneer je meer informatie zoekt rond de Rugzak, raadpleeg dan: www.oudersenrugzak.nl. Voor informatie over het persoonsgebonden budget (PGB) kun je terecht bij: www.pgb.nl.

PGB

1.2.4 Taken basisonderwijs

De in subparagraaf 1.2.2 genoemde uitgangspunten maken duidelijk dat het kind met zijn aanleg en ontwikkeling begin- en eindpunt is in het onderwijs. Het onderwijs moet trachten de ontwikkeling van ieder kind te optimaliseren. In algemene termen moet het basisonderwijs een bijdrage leveren aan:

Ontplooiing

- de bevordering van de ontplooiing van een breed scala van kwaliteiten van leerlingen, ter ondersteuning van hun persoonlijkheidsvorming en hun ontwikkeling naar volwassenheid;

Cultuur-overdracht

- cultuuroverdracht voor en voorbereiding op een toekomstig maatschappelijk functioneren van de leerlingen.

Het plezier beleven aan het nu én het vergroten van de bagage aan vaardigheden, kennis en inzicht bij iedere leerling voor zijn maatschappelijk functioneren zijn de oogmerken van eigentijds basisonderwijs.

1.3 Kerntaken lichamelijke opvoeding

Kerntaken

In subparagraaf 1.2.4 zijn de kerntaken voor het basisonderwijs genoemd. Deze kerntaken hebben ook consequenties voor de lichamelijke opvoeding, een van de vormingsgebieden op de basisschool. Lichamelijke opvoeding moet in meer vakspecifieke zin een bijdrage leveren aan:

- Het bevorderen van de ontplooiing van het bewegingsgedrag van de leerlingen, ter ondersteuning van hun persoonlijkheidsvorming en hun ontwikkeling naar volwassenheid. Het accent moet liggen op ontplooiën.
- Overdracht van een sport- en bewegingscultuur en voorbereiding op een actieve deelname aan die sport- en bewegingscultuur. Het accent moet liggen op toerusten.

Spelend ontdekken Sport- en bewegingscultuur

Het gaat bij deze taakstelling niet om of-of, maar om en-en. Het gaat om de exploratie, het spelend ontdekken en het leren van motorische vaardigheden, waarmee een leerling op een eigen wijze kan deelnemen aan de bestaande en toekomstgerichte sport- en bewegingscultuur. Beide zijn nodig, iets wat in bovenstaande taakstelling kort en krachtig is geformuleerd. In de praktijk houdt dit in dat je leerlingen in situaties moeten plaatsen waarin ze veelzijdige bewegingservaringen kunnen opdoen. Op basis van die ervaring moeten de leerlingen hun bewegingsgedrag zodanig ontwikkelen dat ze er iets mee

kunnen. Het geleerde moet bruikbaar zijn. Wanneer je met datgene wat je geleerd hebt echt iets kunt, dan kun je ook deelnemen aan de sport- en bewegingscultuur in je eigen omgeving, hier en nu, én in de toekomst. Op grond van deze taakstelling zal de inhoud van het programma in het eigen deelschoolwerkplan moeten worden vastgesteld. De kwestie van verantwoord plannen wordt in hoofdstuk 9 nader uitgewerkt.

1.3.1 Het ontwikkelen van het bewegingsgedrag: het accent meer op ontplooiën

We staan even stil bij een visie die gevolgd werd in de oude kleuterschool en die misschien meer centraal staat voor de leerlingen in de groepen 1 en 2 van de huidige basisschool. Het gaat om de vraag naar de betekenis van het bewegen voor de ontwikkeling van het jonge kind.

Tekst uit de nota Leerplan in beweging deel 3 van de Commissie Modernisering Leerplan Lichamelijke Opvoeding (cmlo). Een 'oude' tekst die nog steeds grote actualiteitswaarde heeft.

Het kind ontwikkelt zichzelf. Daarbij is het aangevoelen op de helpende hand van opvoeders en onderwijzers. Deze kunnen belangrijke voorwaarden vervullen, maar uiteindelijk: het kind ontwikkelt zichzelf. Het doet dat aan medemensen en dingen. Ontwikkeling is zonder medemensen, dingen en situaties niet denkbaar. Het kind kan zich alleen ontwikkelen, realiseren, door zich actief te bemoeien met de ander en het andere. Deze actieve bemoeienis wordt opgevat als een bevragen en beantwoorden van de ander, c.q. het andere, op z'n betekenis. De mens kan de wereld op velerlei manieren bevragen en beantwoorden, bijvoorbeeld denkend, verbaliserend, visualiserend en ook ... bewegend.

Niet alle gedrag is immers bewegingsgedrag. Wel is alle gedrag een bevragen en beantwoorden van iets of iemand op z'n betekenis, met andere woorden: een dialogisch gebeuren. Door de wereld op velerlei manieren te bevragen en te beantwoorden breidt de mens, in één gebeuren, zichzelf en zijn betekeniswereld uit, is er sprake van ontwikkeling. De wereld krijgt voor hem meer handvatten. Hij kan er zelf beter mee uit de voeten. Als zodanig staan we dus voor een dialogische visie op de menselijke ontwikkeling. Ontwikkeling is uitbreiding en uitdieping van de dialoog mens – wereld. Hierin nu speelt het menselijk zich bewegen een fundamentele rol. Alle verhoudingen van de mens tot het hem omringende is immers oorspronkelijk en primair bewegend van aard. Enerzijds is het bewegen van mensen alleen als

dialogisch gebeuren waarneembaar, anderzijds speelt het een fundamentele rol in het tot stand komen en uitbouwen van die dialoog. De eerste kennismaking van het kleine kind met de ander en het andere, is er een van bewegende exploratie. Al onze andere contacten met de wereld steunen uiteindelijk op deze fundamentele, bewegende exploratie. Het in abstracto leren hanteren van begrippen als voor, achter, hoog, laag, onder, boven, tussen, naast, links, rechts, middelste, enzovoort steunt uiteindelijk op een stuk fundamentele bewegingservaring. Bewegend 'kent' het kind de geaardheid van de wereld al lang voordat het deze geaardheid in begrippen en symbolen kan aanduiden. Het weet krijgen van iets, komt primair tot stand als aan den lijve ondervinden, als bewegend ervaren. Dichtbij en veraf zijn een zaak van een te doorlopen afstand; hoog en laag een kwestie van klimmen en vangen; licht en zwaar een kwestie van tillen en sjuwen. Het kleine kind 'kent' de zwaartekracht primair als 'geschaafde knieën'. Het kind volgt de weg van grijpen naar begrijpen, niet omgekeerd. Het bewegend leren kennen van mensen en dingen is enerzijds onze eerste kennismaking daarmee en als zodanig fundament voor al onze andere mogelijke wijzen van daadwerkelijke betrokkenheid, anderzijds is het bewegend zich gedragen ook een bestaansveld, dat in zichzelf waarde heeft. Deze laatste toevoeging is met name van belang, omdat anders al gauw het bewegingsonderwijs aan kleuters uitsluitend bezien dreigt te worden in het licht van: 'goed voor later'.

Dialogoog met

Het accent ligt duidelijk op het 'goed voor nu', het plezier beleven aan de dialoog met de dingen en de ander(en), waarbij de wijze van bewegen bepaald wordt door de persoonlijke vormgeving. Het kind beweegt op een eigen specifieke wijze, omdat de situatie waarin het geplaatst is op dit moment deze inhoud en betekenis krijgt. Het bewegen is persoonlijk. Voor de leerlingen in met name de groepen 1 en 2 is een klassikaal uniforme situatie daarom een slechte situatie. De kern van de lichamelijke opvoeding ligt voor deze leerlingen op het *ontplooiën*, en dan moeten ze ook de kans krijgen om vanuit eigen initiatie, op een eigen wijze en naar eigen keuze met de aangeboden situatie(s) iets te doen.

Ontplooiën

1.3.2 Introductie in een sport- en bewegingscultuur: het accent meer op toerusten

Naast het aanreiken van situaties waarin leerlingen op hun eigen wijze een 'bewegingsantwoord' kunnen geven, is het ook van belang dat ze leren omgaan met, en keuzen leren maken uit het repertoire dat de maatschappij, en de sport- en bewegingscultuur daarin, hen aanbiedt. Op basis van het *ontplooiën* zal met name voor de oudere leerlingen het accent meer komen te liggen op het *toerusten*.

Toerusten

'Toerusten' in die zin dat leerlingen activiteiten zodanig krijgen aangeboden dat ze ook kunnen deelnemen aan de buitenschoolse bewegingscultuur. Op deze wijze heeft het toerusten zin en betekenis voor een actieve vorm van vrijetijdsbesteding. Dat veronderstelt een vaardigheidsniveau om mee te kunnen doen. Voor deze oudere leerling zal de leraar situaties moeten creëren waarin naast het opdoen van bewegingservaring het ontwikkelen van een vaardigheidsniveau mogelijk is.

**Bewegings-
cultuur**

Voor alle duidelijkheid wordt gesteld dat de gekozen inhoud moet aansluiten bij de bewegingscultuur van het kind op de eigen basisschool. Iedere school zal vanuit deze gedachte moeten kiezen uit de veelheid van mogelijkheden, waarbij prioriteit verleend moet worden aan bewegingsactiviteiten die betekenis hebben in de omgeving van het kind op deze basisschool. Bovendien moet iedere basisschool zich realiseren dat de bewegingscultuur tijd- en plaatsgebonden is, en dat moet ook in het (bewegings)onderwijs en de planning zichtbaar zijn. Bovendien houdt bewegingscultuur meer in dan alleen sportcultuur. Men zal oog en oor moeten hebben voor de rijkdom van de sport- en bewegingscultuur die getoond worden in en om de school, op straat, in de vrije tijd, op vakantie en binnen de sportverenigingen in de buurt. Uit de veelheid van de daarin voorkomende bewegingsvormen moeten keuzes gemaakt worden. De bewegende omgang van het kind met zijn wereld blijft voor de verantwoordelijke leerkracht het beste 'bronnenboek'! Een belangrijk gegeven, ook voor jou, wanneer je met jouw leerlingen aan de slag gaat!

**Beste
'bronnenboek'**

Binnen de lichamelijke opvoeding zal door de basisschool heen het accent niet alleen moeten liggen op oriëntatie en experiment maar ook op de mogelijkheid bewegingsvormen naar de technische uitvoering verder te ontwikkelen. Spelonderwijs ervaren, aanleren en oefenen horen bij elkaar en leiden uiteindelijk tot een optimaal ontwikkelings- en leerresultaat. Bij de leerlingen in de groepen 3 tot en met 8 wordt de gevoeligheid voor en de behoefte aan het oefenen en daardoor verbeteren van de technische en tactische vaardigheden groter. Zo gaan het spelonderwijs ervaren én het oefenen, verbeteren en verfijnen van de vaardigheden hand in hand. Op welk moment het accent verlegd wordt of moet worden, is niet aan te geven. Dat zal het kind in ontwikkeling ook zelf duidelijk maken!

1.4 **Het bewegingsgedrag: een dialoog tussen een leerling en zijn wereld**

Relatie

Het bewegen speelt een belangrijke rol in de ontwikkeling van iedere leerling. In het bewegen wordt een relatie aangegaan met de omringende wereld. Een wereld vol met dingen, mensen en dieren. In die relatie ontmoet het kind het andere en de ander. In die ontmoeting leert een leerling de mogelijkheden van zichzelf, het andere en de ander in die wereld kennen, omdat hij wordt uitgedaagd zich te gaan bemoeien met die wereld. Een leerling ontwikkelt zich al doende, waardoor er een wereld voor hem opengaat.

Daarom moeten we in het onderwijs voldoende tijd en ruimte vrijmaken om leerlingen de kans te geven op een eigen wijze met de uitdagende werking van zijn wereld om te gaan. Tijd en ruimte voor het bewegend bezig zijn in en om de school, voor de bewegende dialoog, zowel binnen als buiten de ge-roosterde lessen lichamelijke opvoeding. Op de basisschool moet gezorgd worden voor situaties waarin het goed bewegen is. 'Goed' in de zin van echt en kindgericht, maar ook in de zin van het boeken van ontwikkelings- en leerresultaat.

Dialogoog

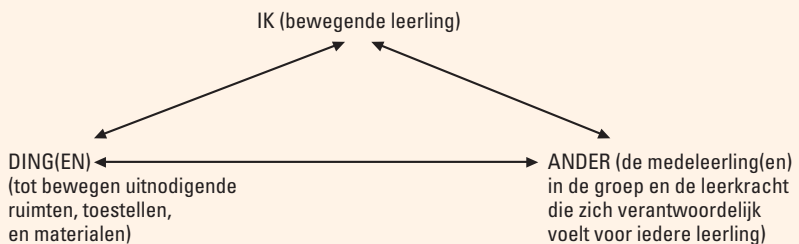
Wanneer binnen het bewegingsgedrag gesproken wordt van een dialoog van de leerling met zijn wereld, dan wil dat zeggen dat er in de dialoog sprake is van een relatie tussen

- de leerling (de IK-factor)
- de materialen en toestellen (de DING-factor)
- de medeleerling(en) en de leerkracht (de ANDER als factor).

Binnen de praktijk van de lichamelijke opvoeding wordt die relatie tussen IK, DING en ANDER zichtbaar. Immers, waar een leerling beweegt, beweegt hij samen met andere leerlingen in situaties en accommodaties vol toestellen en materialen, die daartoe uitnodigen. Iedere medeleerling kan medebepalend zijn voor de wijze waarop een leerling inhoud geeft aan de situatie die uitnodigt tot bewegen. In de praktijk van de les lichamelijke opvoeding speelt ook de verantwoordelijke leerkracht een belangrijke rol. Hoe dan ook is de relatie tussen IK, DING en ANDER zichtbaar daar waar leerlingen bewegen: tijdens de les en op de speelplaats. Die relatie kan schematisch worden weergegeven, zie figuur 1.1.

Figuur 1.1 **Bewegen drukt altijd een dialoog uit**

1.4.1 De ik-factor: een meerdimensionale ontwikkeling

De mate waarin en de wijze waarop de leerling bewegend omgaat met de wereld, wordt bepaald door de eigen mogelijkheden. Bewegen is meer dan het samentrekken van spieren en bewegen van lichaamsdelen of het lichaam. De leerling is erbij betrokken als degene die iets

- *kan* en *volhoudt*, door techniek en conditie;
- *weet*, door kennis en inzicht;
- *beleeft*, door emoties;
- *durft*, door wil, inzet en doorzettingsvermogen.

Bij alle leerlingen zijn deze factoren zichtbaar. Als verantwoordelijke leerkracht zul je oog en oor moeten hebben voor iedere leerling die in zijn bewegingsgedrag laat zien wat het wel of niet kan, weet, beleeft of durft.

Dimensies

Bij de zich bewegende leerling wordt een aantal '*dimensies*' onderscheiden die in de totale ontwikkeling in het algemeen en tijdens de motorische ontwikkeling in het bijzonder een belangrijke rol spelen.

We maken onderscheid tussen:

Sensomotorische

- Een *sensomotorische* dimensie, zichtbaar in het spelend omgaan met ... , te benoemen als de techniek van de beweging. Deze dimensie wijst op wat zichtbaar is aan het bewegen, wat de leerling laat zien, wat het kan! Het duidt op de vaardigheid.

Conditionele

- Een *conditionele* dimensie, zichtbaar in de conditionele vaardigheid, te benoemen als kracht, snelheid, lenigheid en uithoudingsvermogen. De mate waarin deze conditionele voorwaarden ontwikkeld zijn of worden, bepaalt in hoge mate ook het lukken van een vaardigheid.

Cognitieve

- Een *cognitieve* dimensie, zichtbaar in en hoorbaar aan datgene wat de leerling weet over ... Met andere woorden: kennis van en inzicht in de vaardigheid, waardoor de dialoog met de dingen een naam krijgt: lopen, springen, werpen. Leerlingen kunnen dan aangeven wat belangrijk is bij de juiste technische uitvoering ervan.

Emotionele

- Een *emotionele* dimensie, zichtbaar in de wijze waarop de leerling zich uit, zijn enthousiasme of teleurstelling toont, plezier of verdriet heeft.

Volitionele dimensie

- Een *volitionele* dimensie, zichtbaar in de mate waarin een leerling bezig is of bezig blijft in een situatie, zich inzet of terugtrekt, iets volhoudt, iets durft of angst toont.

In de praktijk van de lichamelijke opvoeding gaat het erom dat iedere leerling de kans krijgt om de onderscheiden dimensies zo optimaal mogelijk te ontwikkelen. Het spreekt vanzelf dat de aandacht in het bijzonder uitgaat naar de kern van het bewegen met aandacht voor de sensomotorische en conditionele dimensie. Maar een leerling die beweegt stelt vragen, heeft plezier of verdriet, kent teleurstelling, zet door of trekt zich terug, waaruit blijkt dat iedere dimensie zijn betekenis heeft wanneer een leerling een bewegende dialoog aangaat met zijn wereld.

Binnen de praktijk van de les lichamelijke opvoeding zal er afhankelijk van het lesthema sprake zijn van het accentueren van een of meer van de onderscheiden dimensies. Ligt het accent op één specifieke dimensie, dan wordt gesproken van een *intradimensionale* ontwikkeling. Het gaat dan om de diepte-investering in die dimensie. Conditioneel wanneer we de duurloop kiezen voor het verbeteren van het aëroob uithoudingsvermogen, emotioneel wanneer we weten dat een groep leerlingen korfballen als *korfbalen* beleeft. Maar wanneer een leerling niet goed loopt tijdens die duurloop, dan zal ook aandacht aan de techniek van het lopen besteed worden én zal iets verteld worden over de manier van lopen. Om van *korfbalen* *korfballen* te maken ligt het accent misschien primair op het vergroten van het plezier in het spel, maar er zal ook oog zijn voor de technische uitvoering van het werpen, samenspelen en doelen. Daaruit blijkt dat we in de praktijk in feite niet heen kunnen om de koppeling van twee of meer dimensies aan elkaar. In dat geval spreken we van een *interdimensionale* ontwikkeling. De ene dimensie is dan sterk gekoppeld aan een of meer andere dimensies. Met een voorbeeld maken we dat duidelijk.

Intradimensionale ontwikkeling**Interdimensionale ontwikkeling**

Bij het onderwijzen van een hurksprong over de lengtekast durven enkele leerlingen niet echt mee te doen. Door de juiste methodische maatregelen kan de drempel tot deelnemen verlaagd worden zodat de angst wordt weggenomen. Bovendien kunnen we die leerlingen informatie geven, waardoor duidelijk wordt waar het nu precies om gaat en wat het belang en het effect is van goed hulpverleners. In zo'n geval is de sensomotorische dimensie (springen) heel duidelijk gekoppeld aan de emotioneel-volitionele dimensie (de angst wegnemen en daardoor weer durven springen), maar ook aan de cognitieve dimensie (meer weten over de hurksprong) en het belang van goed hulpverleners.

Wanneer duidelijk is dat het bewegen niet lukt, moet worden afgevraagd of de oorzaak ligt in één van de onderscheiden dimensies. Ligt het aan het niet of onvoldoende mee kunnen doen, het niet begrijpen, het niet durven of het niet leuk vinden? Voor een optimaal resultaat moet de oorzaak van het niet springen worden opgespoord om adequate hulp te kunnen bieden. Storingen moeten dan worden weggenomen, waardoor een leerling weer de gelegenheid krijgt om zich bewegend meer optimaal te gedragen. Daardoor is er ook voor die leerling(en) sprake van optimaliseren van het bewegingsgedrag, omdat de tot hurkspringen uitdagende situatie beter is aangepast aan de leerling(en) dan de vorige keer.

Alleen door (veel en veelzijdig) te bewegen, kan het bewegend zich gedragen van leerlingen worden verbeterd. Een belangrijke voorwaarde daarvoor is dat die leerlingen zich veilig voelen; ze moeten in meer-dimensionale zin de aangeboden situatie aankunnen.

Voor de verantwoordelijke leerkracht ligt hier een belangrijke taak bij de voorbereiding. Hij moet de juiste keuzes maken met betrekking tot de organisatie en de inhoud van de les. In hoofdstuk 6 staan we nader stil bij de lesorganisatie als belangrijk aspect van de didactische werkvormen. In hoofdstuk 5 komt de inhoud van de les als methodisch probleem meer centraal te staan. Hoofdstuk 9 biedt houvast wanneer een lesplan moet worden ingevuld.

Een gevoel van veiligheid, zowel bij de leerlingen als bij de leerkracht, is een belangrijke voorwaarde voor het welslagen van de les en de bijdrage die de les levert aan het beoogde doel: het optimaliseren van het bewegingsgedrag, onafhankelijk of het om ontplooiën of toerusten gaat.

1.4.2 Het DING als factor

Bewegen vindt plaats in situaties die daartoe uitnodigen. In het onderwijs zijn dat ruimten (bijvoorbeeld de speelplaats, het speel-werklokaal of de gymnasietiekzaal) waarin toestellen en/of materialen reeds staan of door jou als verantwoordelijke leerkracht voor de te geven les klaargezet worden. Ze nodigen uit om er bewegend mee om te gaan. Iedere ruimte kent zijn eigen specifieke inrichting, met vaste en verplaatsbare toestellen en kleinere, hanteerbare materialen of handgereedschappen. Een basisschool met geen, te weinig of te kleine tot bewegen uitnodigende ruimten is als een zwembad zonder water. Zo'n basisschool onthoudt leerlingen iets dat wezenlijk is voor hun ontwikkeling. Een speelplaats, een speel-werklokaal en een gymnasietiekzaal zijn de

noodzakelijke tot bewegen uitdagende ruimten om de motorische ontwikkeling, meerdimensionaal, te prikkelen en te stimuleren. Maar met een ruimte zonder inrichting kan niet veel gedaan worden. Ieder team moet zich bezinnen op de inrichting ervan. Welke betekenisvolle toestellen en materialen kiezen we, schaffen we aan voor onze leerlingen? Mede gezien de regelgeving op het gebied van inrichting en vervanging moeten keuzes worden gemaakt. Kiezen we bruggen in de zaal of gebruiken we het geld voor andere toestellen en materialen?

Tot de DING-factor rekenen we de totale accommodatie: alle ruimten met de daarvoor beschikbaar gestelde of gekozen inrichting. In hoofdstuk 7 wordt aangegeven welke toestellen en materialen betekenisvol kunnen zijn voor een eigentijdse inrichting van die accommodaties.

In de dialoog met de dingen ontdekt het kind de mogelijkheden van de aangeboden situaties en geeft het er betekenis aan. De centrale vraag voor de onderwijspraktijk is daarbij: 'Waartoe nodigt de gekozen situatie uit en is die situatie veilig, zinvol en betekenisvol voor alle leerlingen?'

Van een bewegende dialoog kan alleen sprake zijn als alle leerlingen zich binnen een bepaalde situatie veilig voelen. We moeten daarom oog hebben voor het bouwen van de situatie zelf en voor de leerlingen die in die situatie tot bewegen komen.

De veiligheidsvoorwaarde slaat op zowel de situatie als de leerling, die de situatie aan moet kunnen. Bij het inrichten moet jij als leerkracht uitgaan van de mogelijkheden en ervaringen van alle leerlingen en de uitnodigende betekenis van de 'dingen'. Iedere zich veilig voelende leerling zal dan, doordat het 'ding' hem beweegt, er spelend-bewegend mee omgaan. Als leerkracht moet je daarbij de helpende hand bieden door de juiste situaties te kiezen en te zorgen voor adequate methodische hulp. Adequaat in de zin van hulp die aansluit bij het antwoord op de vraag: 'Wat is klauteren, zwaaien, rollen voor deze leerlingen in deze situatie?' Vakmanschap is ook hier meesterschap!

Veilig voelen

Vakmanschap

1.4.3 De ANDER als factor

In zijn ontwikkeling staat de leerling niet alleen. Binnen de geborgen situatie van het gezin vindt zijn eerste kennismaking met de wereld plaats. Binnen de schoolsituatie is de wereld veel groter. Tijdens de bewegende dialoog ontmoet de leerling in het bewegend omgaan met de 'dingen' ook anderen. Het gaat dan om twee categorieën: de ander als medeleerling en de ander als

De ander

leerkracht. Beiden zijn van wezenlijke betekenis voor de wijze waarop de bewegende dialoog inhoud krijgt.

In de dialoog met de ander als medeleerling wordt het spelend omgaan met de 'dingen' een samen-bewegend omgaan. Alhoewel iedere leerling mede verantwoordelijk is voor het welslagen van de les of activiteit waaraan wordt deelgenomen, is en blijf jij als leerkracht eindverantwoordelijk. Je zult oog en oor moeten hebben voor de wijze waarop de leerling als individu of samen met de medeleerlingen omgaat met de 'dingen'. Je moet voor veiligheid zorgen in de keuze van de situaties. Tijdens de les moet jij de dialoog van de leerling(en) met die situaties in de gaten te houden. In de groep kan de medeleerling hinderend maar ook stimulerend werken. De hinderende factor moet worden voorkomen of beperkt en de stimulerende factor zal moeten worden versterkt. Het is opvallend waartoe leerlingen samenwerkend in staat zijn. De mate waarin de ander – medeleerling of leerkracht – de leerling zijn ruimte geeft, zal van wezenlijke betekenis zijn voor de ontwikkeling van de leerling in het algemeen en het bewegend zich gedragen in het bijzonder.

Naarmate je als leerkracht meer oog hebt voor het kind, zijn achtergrond en mogelijkheden, en in de onderwijssituatie moeite wilt doen om met alle leerlingen mee te voelen en in te leven, zal bij de leerlingen het gevoel van veiligheid en geborgenheid toenemen. Aandacht maakt duidelijk dat je als leerling de moeite waard bent en dat het de moeite waard is om te blijven proberen je eigen grenzen te verleggen. Al doende leer je en optimaliseer je de eigen bewegingsmogelijkheden.

Vanuit een veilige basis zal aan de ontwikkeling gewerkt kunnen worden.

De juiste didactisch-methodische maatregelen zorgen er daarnaast voor dat de dialoog in stand gehouden wordt in je zorg een bijdrage te leveren het optimaliseren van het bewegingsgedrag van iedere leerling. Daar gaat het in iedere les lichamelijke opvoeding op de basisschool om.

Dit vraagt heel veel van de verantwoordelijke leerkracht! In de lesvoorbereiding wordt op basis van de beginsituatie en de doelstellingen, de uiteindelijke inhoud bepaald. Voor de gekozen activiteit moet dan gezorgd worden voor voldoende uitnodigende en op de groep afgestemde situaties. Wanneer het om klauteren, rollen, balanceren of werpen gaat, moet voor zoveel klauter-, rol-, balanceer- of werpsituaties (DINGEN) gezorgd worden, zodat er voor alle leerlingen sprake zal zijn van zowel een intradimensionale als een interdimensionale ontwikkeling. Klauteren, rollen, balanceren of werpen als sensomotorische activiteit krijgen dan ook inhoud vanuit de cognitieve, de conditionele, de emotionele en/of de volitionele dimensie. Gerichte observatie is noodzakelijk, kijken naar de wijze waarop de leerling omgaat met de tot bewegen uitnodigende situatie maakt duidelijk waar dat bewegen eventueel stagneert.

Adequaat ingrijpen en het bieden van de juiste methodische hulp kunnen de dialoog van het kind met zijn wereld in zo'n situatie herstellen en rijker maken. Bij de observatie blijft de kernvraag terugkeren: is en blijft de gekozen situatie echt uitnodigend, veilig en betekenisvol? Zo ja, dan is het goed, zo niet, dan moet andere leerlinggerichte hulp geboden worden.

Aandacht

1.5 Een competente vakleerkracht

Competente leraar

Competentiegericht opleiden is een vertrouwd begrip geworden binnen de opleidingen die nieuwe generaties leraren willen voorbereiden op het beroepsmatig handelen. Je bent een competente leraar LO wanneer je vanuit de opleiding zoveel hebt meegekregen en voor jezelf zoveel aan startbagage hebt verworven, dat je aan de slag kunt in de functie van bewegingsdeskundige. Dat wordt ook weergegeven in documenten die richtinggevend zijn voor het opzetten van opleidingsprogramma's. Een voorbeeld daarvan is het door de Koninklijke Vereniging van Leraren Lichamelijke Opvoeding (KVLO) ontwikkelde Beroepscompetentieprofiel. In dat competentieprofiel worden de volgende tien kerntaken of competenties genoemd en ingevuld.

Competentieprofiel

Van jou als de vakbekwame leraar LO wordt verwacht dat je in staat bent op adequate wijze:

- 1 bewegingsonderwijs leerprocessen te ontwerpen en te plannen om voor alle leerlingen een krachtige attractieve bewegingsonderwijs leeromgeving mogelijk te maken;
- 2 bewegingsonderwijs leerprocessen te organiseren en vervolgens groepen leerlingen en individuele leerlingen te begeleiden zodat er een voor ieder passende leeromgeving ontstaat;
- 3 bewegingsonderwijs leerprocessen te registeren en te analyseren, zodanig dat de voortgang van het leren op individueel niveau, op groepsniveau en binnen de school wordt bevorderd;
- 4 leerlingen te begeleiden bij hun schoolloopbaan en leerlingen die bij LO en andere vakken dreigen af te haken te ondersteunen, zodat er voor hen een zinvol vervolg mogelijk blijft;
- 5 voor leerlingen een aansprekend sport- en bewegingsklimaat buiten de directe lessen om te realiseren, zodat er voor alle leerlingen naar niveau en interesse deelnamemogelijkheden zijn;
- 6 een bijdrage te leveren aan het verwerven en in stand houden van accommodatie en leermiddelen ten behoeve van het beweegplan van de school zodat, in continuïteit, een stimulerende bewegingsomgeving voor leerlingen ontstaat;
- 7 een bijdrage te leveren aan de algemene organisatie en het onderwijskundig beleid van de school, zodat voor leerlingen, ouders en collega's een prettig en pedagogisch verantwoord schoolklimaat gerealiseerd wordt;
- 8 een netwerk op te bouwen en te onderhouden met belangrijke betrokkenen bij gemeente en sportorganisaties rond de school, zodat een optimaal beweegplan voor de school wordt gerealiseerd;
- 9 allerlei maatschappelijke signalen en trends uit de bewegingscultuur waar te nemen, te conceptualiseren en te vertalen naar de eigen beroepspraktijk, zodat deze actueel en voor jongeren interessant blijft;
- 10 het verworven startkwalificatieniveau van het beroepsprofiel te onderhouden en uit te bouwen tot senior leraar en eventueel tot vakspecialist of andere functie in de school.

Deze kerntaken gelden zowel voor het functioneren als vakleerkracht LO in het basisonderwijs als voor de taken en functies van de bewegingsdeskundige in het voortgezet onderwijs.

**Competentie-
matrix**

Uit deze kerntaken blijkt dat je meer moet kunnen dan lesgeven alleen, meer kennis moet hebben dan alleen de wezenskenmerken van de grondvormen kunnen benoemen en meer moet zijn dan de lesgever in de microsituatie. Je moet competent zijn in taken en functies op micro-, meso- en macroniveau. Wie of wat een competente leraar is wordt goed weergegeven in de competentiematrix die door de Stichting Beroepskwaliteit Leraren (SBL) de laatste jaren is ontwikkeld en die binnen lerarenopleidingen als uitgangspunt wordt gebruikt om voor de eigen doelgroep de beroepsspecifieke competenties nader in te vullen. In die matrix wordt onderscheid gemaakt tussen:

- het *pedagogisch* handelen;
- het *vakdidactisch* handelen;
- het *organisatorisch* handelen;
- het *interpersoonlijk* handelen,

in relatie tot:

- het werken met leerlingen op microniveau;
- het werken als leraar LO met/in een team en organisatie meer op mesoniveau;
- het werken als leraar LO met/in de omgeving met oog voor taken en functies op macroniveau;
- het werken aan de eigen ontwikkeling met aandacht voor deficiënties op alle onderscheiden niveaus.

Pedagogisch handelen

Achter het praktisch handelen ligt altijd impliciet of expliciet een pedagogische gedachte en bedoeling. Het schoolconcept maakt duidelijk waar de school voor staat, voor welke uitgangspunten en doelstellingen een school kiest. Dat heeft ook consequenties voor je eigen vakconcept waarmee je duidelijk maakt waarom jij welke accenten legt in het vakdidactisch en methodisch handelen in pedagogisch perspectief. Dat alles is ten bate van de ontwikkeling van iedere leerling als individu en als lid van de groep. Pedagogisch gezien heb je zorg voor zowel de individuele ontwikkeling als de sociale vorming. In die zorg wordt duidelijk wat jij vanuit jouw visie op normen en waarden waardevol vindt. Als leraar LO moet je een bijdrage leveren aan de zelfstandigheid en zelfverantwoordelijkheid van de leerlingen.

Om het pedagogisch handelen op de eigen school vorm en inhoud te geven is teamoverleg een must. Ook en met name als vakleerkracht LO kun je een bijdrage leveren aan het pedagogisch klimaat op school. Daarmee kun je ook aan ouders en verzorgers en andere belangstellenden voor en betrokkenen bij de zorg voor de leerlingen duidelijk maken in welk perspectief een school werk wil maken van de zorg voor goed (bewegings)onderwijs in pedagogisch perspectief.

**Pedagogisch
competent**

Je bent pedagogisch competent wanneer je leerlingen:

- laat voelen dat ze gewaardeerd worden; dat ze welkom zijn, dat ze erbij horen, dat ze de moeite waard zijn;
- leert vanuit respect voor elkaar met elkaar om te gaan;

- uitdaagt om verantwoordelijkheid voor elkaar te nemen;
- initiatieven durft te laten nemen en zelfstandig laat werken;
- laat ontdekken waar hun sterke en zwakke kanten naar kunnen, kennen, durven en beleven liggen.

Didactisch handelen

Het didactisch handelen krijgt gestalte in de directe zorg voor de inhoud van het bewegingsonderwijs. Je bent leraar maar met name leraar LO. Je bent met name vakbekwaam in je zorg voor het bewegingsonderwijs. Op dat vakmanschap zul je in eerste instantie worden afgerekend. Je zult moeten kunnen aangeven in welke mate je erin slaagt om door middel van de wekelijks te geven lessen LO en de activiteiten die klasoverstijgend op schoolniveau worden georganiseerd een wezenlijke bijdrage te leveren aan het optimaliseren van het bewegingsgedrag van alle leerlingen. In die zorg wordt het vakdidactisch handelen direct gekoppeld aan het pedagogisch, het organisatorisch en het interpersoonlijk handelen. Op schoolniveau vraagt deze competentie ook om de begeleiding van de groepsleerkrachten die wekelijks staan voor de opdracht werk te maken van de les(sen) waarvoor ze verantwoordelijk zijn. Je moet zorgen voor een vakwerkplan dat is afgestemd op de leerlingen op jouw school en de mogelijkheden die de accommodatie biedt. Alle gekozen inhoud moet voldoen aan de kwaliteitscriteria: uitnodigend, veilig en zinvol. Bij alle leren moeten leerlingen gewezen worden op de eigen verantwoordelijkheid en een redelijke mate van zelfstandig functioneren. De vakdidactische competentie wordt ook zichtbaar wanneer je als vakleraar op schoolniveau je mannetje staat wanneer vanuit het bewegingsonderwijs een bijdrage geleverd moet worden aan de zorgstructuur van en het zorgplan voor de eigen school. Ook zal je deskundigheid gevraagd worden bij de zorg voor een adequate diagnostiek en de inhoud van de leerlinggebonden handelingsplannen.

Kwaliteits- criteria

**Didactisch
competent**

Je bent vakinhoudelijk en didactisch competent wanneer je:

- leerinhouden afstemt op de beginsituatie van alle leerlingen;
- rekening houdt met de individuele verschillen tussen leerlingen;
- programma's kunt ontwikkelen voor de reguliere lessen LO, maar ook voor de steunlessen en activiteiten in het kader van de motorische remedial teaching (mrt);
- met deskundigen van binnen en buiten de school kunt samenwerken om de zorgstructuur handen en voeten te geven;
- leerlingen leert individueel en samen met elkaar zelfstandig te werken.

Organisatorisch handelen

Het organisatorisch handelen vraagt in eerste instantie om een goede werkorganisatie. Voor het bewegingsonderwijs moet die werkorganisatie in ieder geval uitnodigend, veilig en zinvol zijn. Op microniveau moet je iedere les weer nadenken hoe je de werkorganisatie zult aanpakken opdat alle leerlingen aan hun trekken komen. Op schoolniveau moet het vakwerkplan goed georganiseerd worden en moet je bijvoorbeeld binnen het team afspraken maken over hoe de speelplaats moet worden ingericht, hoe de organisatie van onder andere de spel- en sportdag, het schoolkamp, de steunlessen, het programma voor mrt en nog andere activiteiten zal worden aangepakt. Het pedagogisch en didactisch handelen vraagt om organisatorisch competent handelen op micro- en mesoniveau.

**Organisatorisch
competent**

Je bent organisatorisch competent wanneer je:

- kunt zorgen voor uitnodigende, veilige en zinvolle leeromgevingen voor alle leerlingen in de tot bewegen uitnodigende en betekenisvolle ruimtes in en om de school;
- het schoolgebonden vakwerkplan planmatig kunt invullen;
- in teamverband de organisatie van vakspecifieke en aan LO gerelateerde activiteiten op schoolniveau kunt aanpakken;
- bijdraagt aan de realisering en de versterking van de relatie school, omgeving en sport. Denk met name aan de betekenis van de BOS-driehoek.

Interpersoonlijk handelen

In het pedagogisch, didactisch en organisatorisch handelen sta je niet alleen. In het onderwijs en dus ook in het bewegingsonderwijs krijgt het interpersoonlijk handelen een eigen inhoud. Dat handelen vraagt om interactie met leerlingen in de les, met collega's, ouders en verzorgers, deskundigen binnen en buiten de school buiten de les om. Dat vraagt om specifieke vaardigheden, kennis en een eigen grondhouding om die interactie aan te kunnen en aan te durven pakken. Je moet weten wat je in de ene situatie wel of niet moet of kunt doen. Interpersoonlijk handelen is mensenwerk, je ontmoet er de ander die je bevraagt, die je een probleem voorlegt, met wie je in conflict dreigt te raken. Het is dan prettig wanneer je overeind blijft. Niet vanuit een positie van de baas zijn, maar meer vanuit een positie van samen zoeken naar een adequate oplossing. In de praktijk kom je heel veel verschillende mensen tegen. Verschillend in sociaal, cultureel, religieus, maatschappelijk opzicht. Ieder met zijn eigen verhaal en achtergrond. Als competente leraar geef je dat interpersoonlijk handelen een eigen gezicht.

**Interpersoonlijk
competent**

Je bent interpersoonlijk competent wanneer je:

- op een goede manier leiding geeft;
- zorgt voor een vriendelijke en coöperatieve sfeer;
- een open communicatie tot stand brengt;
- de zelfstandigheid van de leerlingen respecteert en bevordert;
- in de interactie met de leerlingen zoekt naar een goede balans tussen leiding geven en begeleiden, tussen richting geven en met belangstelling volgen, en tussen corrigeren en stimuleren;
- het contact met collega's, ouders en verzorgers, deskundigen van binnen en buiten de school zoekt en verzorgt.

Een initiële opleiding aan een ALO of een (post-)initieel traject aan een Pabo via de leergang vakbekwaam bewegingsonderwijs, heeft je geholpen bij het ontwikkelen van die vaardigheden, kennis en houdingen (attitude) die jij als competente leraar LO nodig hebt om leerlingen te helpen bij het realiseren van de geformuleerde en beoogde doelstellingen van de school waar jij verantwoordelijk bent voor een eigentijds en toekomstgericht programma. Deze vaardigheden, kennis en houdingen heb je nodig om adequaat te kunnen functioneren op micro-, meso- en macroniveau. Je bent door de opleiding startcompetent geworden.

Continu proces

De ontwikkeling van de competenties is een continu en nooit eindigend proces. Het is van belang op te merken dat er vanuit de opleiding gedacht wordt aan startcompetenties, die nodig zijn om als leraar LO zelfstandig aan de slag te kunnen gaan. Heb je een baan gevonden, dan zorgen post-initiële opleidingen ervoor dat je competent blijft. Tijdens de aanvullende scholing werk je aan je eigen doorgroeicompententies. Niet onbelangrijk om de veelheid aan taken op de drie genoemde niveaus naar behoren te realiseren.

Vakmanschap is meesterschap

Dat geldt voor jou wanneer je als een startcompetente vakleerkracht aan de slag gaat. Je bent tot meer in staat dan het geven van de wekelijkse lessen LO. Dat meer veronderstelt die kennis, kunde en grondhouding dat leerlingen, collega's, schoolleiding, ouders en externe betrokkenen niet om je heen kunnen. Meesterschap wordt getoond wanneer jij het 'onderwijs in bewegen' zo weet in te vullen en te verantwoorden dat leerlingen worden voorbereid op een kansrijke en verantwoorde deelname aan de bewegingscultuur. Een deelname niet beperkt tot de schoolperiode zelf, maar een deelname die over de grens van het schoolverlaten heen gaat. Wanneer de leerlingen op basis van een brede exploratie heel veel hebben kunnen leren, zowel naar vaardigheden, kennis als het vervullen van taken en rollen, dan zal de kans groter zijn dat ze ook in de toekomst blijven bewegen. In die toekomst maken ze dan een persoonlijke keuze uit het brede aanbod dat hen is voorgelaten. Een keuze die bij hen past waardoor het leuk blijft om bewegend actief te zijn. Als startbekwame professional moet je ervoor zorgen dat de lichamelijke opvoeding erop gericht is dat de leerlingen bekwaam worden om op een zelfstandige, verantwoorde, perspectiefrijke en blijvende manier aan de bewegingscultuur deel te nemen. Een leerling moet door het hele programma heen een meervoudig handelingsbekwame leerling worden.

Meesterschap**1.6 BOS-impuls biedt nieuwe kansen****Stimuleringsregeling****BOS-impuls**

Vanaf 2005 stelt het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) namens de overheid met de tijdelijke stimuleringsregeling Buurt, Onderwijs, Sport (BOS), tot 2010 financiële middelen beschikbaar voor projecten die sportieve of bewegingsactiviteiten aanbieden aan jongeren. Dit wordt BOS-impuls genoemd. Een belangrijk sociaal-maatschappelijk gegeven daarbij is dat er bij veel jongeren sprake is van overgewicht, bewegingsarmoede, ongezond leefgedrag en/of psychosociale problemen. In de wijk waar ze wonen, kan overlast door jongeren de basis gaan vormen voor een verslechterde woon- en leefsituatie. De BOS-impuls beoogt kwetsbare jongeren gezonder te laten leven en problematisch gedrag terug te dringen. De BOS-impuls moet ook het leefklimaat in een wijk bevorderen, de sportdeelname van de jeugd in de verenigingen vergroten en de schooluitval en het spijbelgedrag in zowel het basisonderwijs als het voortgezet onderwijs verminderen. Buurt, onderwijs en sportverenigingen dragen bij aan de resultaten van een project. De BOS-impuls staat voor het bundelen van krachten van de BOS-partners.

Het werkmiddel bij uitstek wordt gevormd door sport- en bewegingsactiviteiten. In deze paragraaf wordt stilgestaan bij:

- het belang van een goede samenwerking;
- enkele voorbeelden van lopende projecten;
- enkele belangrijke voorwaarden;
- het ondersteuningsnetwerk BOS-impuls.

Samenwerking noodzakelijk

Om in aanmerking te komen voor een bijdrage, moet een project door VWS worden aangemerkt als BOS-project. Daarnaast is het noodzakelijk dat er sprake is van een goede samenwerking tussen buurt-, onderwijs-, en sportorganisaties als basis om achterstanden bij jongeren in een bepaalde omgeving terug te brengen. Wanneer een subsidieaanvraag wordt goedgekeurd kan tot maximaal 50% van de kosten door VWS worden vergoed. Daarbij wordt ervan uitgegaan dat de gemeente en de lokale partners ten minste de helft van de totale kosten voor hun rekening nemen. Om een project van de grond te tillen moet er binnen een gemeente sprake zijn van een BOS-driehoek: een lokaal of regionaal samenwerkingsverband van drie op elkaar betrokken groepen deelnemers die vanuit een eigen invalshoek een bijdrage leveren aan een project waarbij het primair gaat om sport- en bewegingsstimulering. Indirect wordt daar ook de leefbaarheid in de omgeving mee gediend en in een aantal gevallen wordt het gevoel van onveiligheid in de woonomgeving weggenomen. Vanuit de buurt kunnen verschillende partijen een ondersteunende rol spelen. Je moet daarbij denken aan jongerencentra, club- en buurthuizen en wijkverenigingen. VWS wil met de subsidie de samenwerking tussen vertegenwoordigers uit de buurt, het onderwijs en de betrokken sportverenigingen op lokaal niveau stimuleren. De samenwerking moet leiden tot sport- en bewegingsactiviteiten die in de buurt een positieve impuls (BOS-impuls) geven aan kwetsbare jongeren. Nationale en lokale overheden hopen met de impuls een bijdrage te leveren aan het voorkomen, verkleinen of oplossen van fysieke en psychosociale problemen onder de jongeren, vaak gekoppeld aan overlast in de woon- en leefomgeving.

Ook vanuit het onderwijs kan een belangrijke bijdrage aan het project geleverd worden door het bevorderen van sportief vrijetijdsgedrag. Als beweegmanager op school kun je als vakleerkracht ook het vakwerkplan van de eigen basisschool een eigentijdse impuls geven. Je kunt de samenwerking met de leden van het team van groepsleerkrachten op een basisschool bevorderen. Als vakleerkracht kom je voor de volgende taken te staan:

- invulling geven aan het beweegmanagement. Daarvoor is het aan te raden contact te leggen met het Nationaal Instituut Sport en Bewegen (NISB) en de provinciale sportraad;
- contacten leggen en onderhouden met sportverenigingen en sportbuurtwerk;
- leerlingen volgen in hun sport- en beweeggedrag.

Een gezond vrijetijdsgedrag levert een belangrijke bijdrage aan het welzijn van heel veel mensen in de buurt. De basis daarvoor moet gelegd worden in het basisonderwijs. Daarmee wordt ook vanuit de lichamelijke opvoeding recht gedaan aan het woord *basisonderwijs*.

Samenwerking

BOS-driehoek

Beweegmanagement

Sportstimuleringsprojecten**Oog voor de praktijk**

In Nederland worden vanuit verschillende organisaties sportstimuleringsprojecten aangeboden aan het basisonderwijs. Initiatieven daartoe kunnen liggen bij een van de Sportkoepels, NOC*NSF in Arnhem, de Nederlandse Katholieke Sportfederatie in 's-Hertogenbosch, de Nederlandse Christelijke Sport Unie (NCSU) in Amersfoort, de Nederlandse Culturele Sportbond (NCS) in Amsterdam, bij de Koninklijke Vereniging van Leraren Lichamelijke Opvoeding (KVLO) als vakorganisatie in Zeist, bij de Academies voor lichamelijke opvoeding, de Clossen en mbo-sport en bewegen-opleidingen, bij de nationale sportbonden, bij de sportverenigingen ter plaatse en bij de basisschool zelf. Daar zul jij als vakleerkracht het eerste aanspreekpunt zijn. Het welslagen van een activiteit staat of valt bij de samenwerking tussen de verschillende deelnemers. Met een BOS-impuls is die goede samenwerking gegarandeerd. Goede voorbeelden van die samenwerking zijn het Groninger Sport Model dat vanuit het Instituut voor Sportstudies van de Hanzehogeschool Groningen is opgezet en het project de Sportieve School dat door de Nederlandse Katholieke Sportfederatie met Fontys Sporthogeschool en de Fontys Pabo in Tilburg is ontwikkeld. Beide initiatieven willen met sporteducatielessen de sportgeoriënteerdheid van het bewegingsonderwijs bevorderen. Tijdens de wekelijkse en in Groningen zelfs de dagelijkse lessen LO, wordt de basis gelegd om een keuze te kunnen maken uit een breed sportaanbod. De sportvereniging in de buurt van de school biedt de leerlingen dan de mogelijkheid om een verdieping van dat sportaanbod te krijgen door deel te nemen aan enkele trainingen verzorgd door het kader van een sportvereniging. Dat garandeert een veilige en vertrouwde sportieve leeromgeving. Als vakleerkracht heb je dan een oriënterende basis gelegd. Een basis die goed genoeg is om tot een keuze te kunnen komen. Het Groninger Sport Model en de Sportieve School zijn slechts twee voorbeelden. Ook rond activiteiten in het kader van de Brede school werken verschillende maatschappelijke organisaties samen rond bijvoorbeeld de sportieve verlengde schooldag. Hoe dan ook, sport in de wijk levert een belangrijke bijdrage aan de leefbaarheid in de buurt. Een niet onbelangrijke voorwaarde voor welzijn.

Een ander voorbeeld is de Vensterschool in de Groningse wijk Selwerd. Een venster opent de blik op de omgeving. De Vensterschool is ontstaan toen een sporthal en een zwembad werden geïntegreerd met twee basisscholen, een thuisorganisatie, een welzijnsorganisatie en een bibliotheek. Vanuit de samenwerking onder één dak worden verschillende activiteiten georganiseerd voor jong en oud. Leerlingen van de beide basisscholen kunnen na schooltijd direct door naar de buitenschoolse opvang en/of voor de verlengde schooldag naar de sporthal voor een sportaanbod of naar het zwembad voor wateractiviteiten. Een breed spectrum aan vrijetijdsactiviteiten sluit op deze manier naadloos aan op het onderwijsprogramma. Over samenwerking en integratie gesproken. Verschillende grote gemeenten organiseren door het jaar heen een groot aantal sport- en spelactiviteiten in buurtcentra, op buitenspeelplaatsen en trapveldjes, in speeltuinen of in een van de sportaccommodaties. In de gemeente Arnhem brengt de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling bijvoorbeeld een boekje uit met alle activiteiten die worden georganiseerd. Sportservice Ede betreft sportverenigingen bij het onderwijs en de wijken door de organisatie

Groninger Sport Model**Sportieve School**

van een atletiekdag en de Schoolsport Olympiade. Aan de Olympiade wordt door 60% van alle basisscholen deelgenomen. Een goed voorbeeld van een uitwisseling tussen onderwijs en sport, waardoor leerlingen kennis kunnen maken met diverse takken van sport. Ede heeft ook een sportpas ingevoerd waarmee leerlingen voor een aantal gratis kennismakingstrainingen op bezoek kunnen gaan bij sportverenigingen.

BIOS

Een ander voorbeeld is het project 'Bewegen in Onderwijs en Sport', bekend als BIOS. In dit project krijgen groepsleerkrachten bij het geven van de wekelijkse lessen bewegingsonderwijs aan leerlingen in de eigen groep, ondersteuning door een vakleerkracht. In de provincie Gelderland ligt de zorg daarvoor bij de Gelderse Sportfederatie. Deze Federatie laat zich daarbij leiden door de volgende kerngedachte: door een kwaliteitsimpuls te geven aan het bewegingsonderwijs worden leerlingen meer motorisch competent. Competent niet beperkt tot de vaardigheid op zichzelf, maar ook competent wanneer je kijkt naar kennis hebben van en het ontwikkelen van een grondhouding om het bewegen een eigen plaats te geven in de vrijetijdsbesteding. Blijven bewegen dus! Een motorisch competente leerling kan beter bewegen en beleeft er ook meer plezier aan. Belangrijke voorwaarden om ook in de vrije tijd aan sport en bewegen te blijven doen.

NISB

Het zijn slechts enkele voorbeelden van een veelheid aan mogelijkheden. Voor meer informatie over die voorbeelden kun je terecht bij het Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB) te Bennekom. Raadpleeg daarvoor www.nisb.nl. Bij alle praktijk ligt het accent primair op het stimuleren van de breedtesport. Een belangrijke basis, ook voor de talentvolle jeugd die gegrepen wordt door de wedstrijd- en topsport.

Voorwaarden

Een project moet wel aan twee belangrijke voorwaarden voldoen om in aanmerking te komen voor een financiële bijdrage. Op de eerste plaats moet een project minimaal twee jaar duren en onderdeel zijn van een geïntegreerd gemeentelijk beleid met betrekking tot gezondheid, welzijn, onderwijs, sport en jeugd. Daarnaast moet het project gericht zijn op jeugd en jongeren in de leeftijd van 4 tot 19 jaar. De gemeente moet aantonen dat de doelgroep van het project overlast veroorzaakt voor de bewoners in het projectgebied of een achterstand heeft op een of meer van de volgende aandachtsgebieden: gezondheid, welzijn, onderwijs, opvoeding, sport en bewegen. De gemeente heeft bij de totale BOS-impuls een regierol. Op basis van een probleem-analyse in een bepaalde wijk kan vanuit het samenwerkingsverband besloten worden tot het indienen van de projectaanvraag. De plaatselijke en wijkgebonden aanpak moet uiteindelijk leiden tot leuke, aantrekkelijke en sportieve vrijetijdsarrangementen, tot meer spotactiviteiten in een wijk en tot meer binding van jongeren bij de activiteiten in de wijk door vrijwillige inzet. Een belangrijke gedachte daarbij is dat de eigen verantwoordelijkheid van de burger als wijkbewoner, een lid van de sportvereniging of vrijwilliger van de buurtvereniging, door mee te denken en mee te doen, voorop moet staan.

Regierol

Ondersteuningsnetwerk BOS

Het Ministerie van VWS heeft voor de BOS-impuls een ondersteuningsnetwerk BOS-impuls ingericht waar je ook als vakleerkracht LO namens de school terecht kunt met alle vragen over de regeling. In dat netwerk werken de volgende vier kenniscentra samen:

Kenniscentra

- het Nederlands Instituut Zorg en Welzijn (NIZW);
- het Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB);
- het kennisnetwerk sociaal beleid X-S2;
- het Nationaal Instituut voor Gezondheidsbevordering en Ziektepreventie (NIGZ).

Dit ondersteuningsnetwerk BOS biedt houvast via www.bosimpuls.nl. Het netwerk biedt onder andere een wijkanalyse-instrument aan voor het meten van de achterstanden van de jeugd. Ook is een zogenoemde BOS-wijzer beschikbaar, die letterlijk de weg wijst naar alle beschikbare BOS-informatie.

Meer informatie biedt ook de website van het Ministerie voor VWS: www.minvws.nl.

Bewegmanagement

De zorg voor de realisatie van alle activiteiten die vanuit de BOS-impuls worden aangepakt vraagt om coördinatie. Het totale project vraagt om een beweegmanager. Een nieuw begrip dat de laatste jaren ook op het pad van de vakleerkracht op de basisschool is gekomen. Dat houdt in dat ook jij tijdens de stage al kennis kunt maken met de taken die aan die manager worden toevertrouwd. Wanneer je als vakleerkracht in de toekomst vanuit de eigen school betrokken raakt bij de BOS-impuls moet je wel weten waar je mee te maken kunt krijgen. Een oriëntatie op de taak van de toekomst helpt je wanneer je een competent leraar LO wilt worden. Kijk daarvoor maar de inhoud van competentie 5 en competentie 6 in het beroepscompetentieprofiel dat door de KVLO is samengesteld.

Beweegmanager

In competentie 5 ligt het accent op: het organiseren en begeleiden van een schoolsportprogramma. Binnen deze competentie wordt van je verwacht dat je als vakleerkracht LO op een adequate wijze voor en met leerlingen een aansprekend sport- en bewegingsaanbod buiten de lessen om kunt organiseren, zodat er voor veel leerlingen naar niveau en interesse aan deelgenomen kan worden.

Naar de praktijk van alledag komt dat neer op:

- een samenwerking met collega's van andere scholen en andere aanbieders van sport en bewegen om zo een rijk schoolsportprogramma voor leerlingen te creëren;
- het uitvoeren van het beweegmanagement in de driehoek buurtonderwijs en sportvereniging;
- het ondersteunen van sportverenigingen bij de inrichting van jeugdsport en de opvang van jeugdleden.

In competentie 6 ligt het accent op het opbouwen en onderhouden van externe contacten. Binnen deze competentie wordt van je verwacht dat je als vakleerkracht LO in staat bent om een adequaat netwerk op te bouwen en te onderhouden met belangrijke betrokkenen bij gemeenten en sportorganisaties rond de basisschool om zo een optimaal beweegplan te realiseren.

Naar de praktijk van alledag komt dat neer op:

- het op een succesvolle manier legitimeren van de plaats en functie van de lichamelijke opvoeding zowel binnen als buiten de eigen basisschool;
- het onderhouden van contacten met gemeente, sportorganisaties en buurtwerk ten behoeve van het schoolsportprogramma;
- het onderhouden van contacten met een schoolarts en andere hulpverleningsinstanties ten behoeve van het beweegzorgplan;
- het informeren naar subsidiemogelijkheden en bekostigingsregels bij externe partijen voor onderdelen in het beweegplan van de eigen basisschool.

Sportieve school, een bijdrage aan een leven lang sporten

Kort en kernachtig ligt het accent binnen deze activiteit op sportoriëntatie vanuit de lessen LO op een basisschool. De Nederlandse Katholieke Sportfederatie (NKS) heeft deze activiteit ontwikkeld om een blijvende sportdeelname te stimuleren. Maar leerlingen kunnen een sport alleen kiezen wanneer zij er tijdens de lessen LO op een basisschool in ruime mate hebben kennisgemaakt. Het project past goed binnen de beide doelstellingen die voor LO op de basisschool zijn geformuleerd: ervaren én toerusten. Bij het opzetten van het project heeft de NKS zich laten leiden door de volgende gedachte: Kinderen bewegen (te) weinig en vaak (te) eenzijdig. Hun vrijetijdsbesteding is veelal passief te noemen en veel kinderen hebben een slechte lichaamshouding. In Nederland is het aantal dikke kinderen de afgelopen twintig jaar verdubbeld. Eén op de acht Nederlandse basisschoolkinderen is te zwaar en naar verwachting stijgt dat aantal in de toekomst. Deze landelijke trend van overgewicht en een ongezonde leefstijl is lastig om te buigen. Preventie van het probleem is daarom noodzakelijk. Basisscholen kunnen hier een belangrijke bijdrage aan leveren. De school kan leerlingen stimuleren om gezonder te leven en hen motiveren om meer te gaan bewegen door een eigen keuze te maken uit het brede spectrum aan mogelijkheden. Helaas hebben diverse maatregelen van de overheid een negatieve invloed op het sportklimaat op basisscholen. Zo is de vakleerkracht vaak vervangen door een groepsleerkracht. Door gebrek aan vakleerkrachten ontbreekt dikwijls de structuur voor het bewegingsonderwijs en krijgen leerlingen de elementaire bewegingsvaardigheden niet meer aangereikt.

Om deze negatieve spiraal enigszins te doorbreken heeft de NKS in de jaren negentig het project Sportieve School opgezet. Om je een beeld te kunnen vormen van deze sportdeelname bevorderende activiteit wordt stilgestaan bij:

- het uitgangspunt;
- de opzet en inhoud;
- de organisatie.

Blijvende sportdeelname

Uitgangspunt Sportieve School

Het project 'Sportieve School' richt zich op basisschoolleerlingen van de groepen 5 tot en met 8. Het eerste en belangrijkste doel is om zo veel mogelijk leerlingen tot bewegings- en sportbeoefening te stimuleren. Dit moet leiden tot daadwerkelijke, regelmatige en blijvende bewegings- en sportbeoefening gedurende een zo lang mogelijke periode van hun leven. Hiermee wordt getracht een bijdrage te leveren ter bevordering van een gezonde leefstijl. Tevens wordt beoogd sportuitval in de periode na de basisschool tegen te gaan. Vaak stoppen jongeren, door gebrek aan alternatieven, met sport. De leerlingen (en de ouders) krijgen door middel van de Sportieve School meer inzicht in de mogelijkheden van bewegen binnen de bestaande en zich vernieuwende sportcultuur en kunnen zo meer geïnteresseerd raken in verschillende takken van sport. Daarbij worden leerlingen gestimuleerd om zelf een bewuste keuze te maken voor de sport die zij zelf leuk vinden.

**Gezonde
leefstijl**

Opzet en inhoud

De Sportieve School bestaat uit verschillende sportkennismakingslessen die tijdens de wekelijkse lessen lichamelijke opvoeding op de basisschool gegeven kunnen worden en die een vervolg kunnen krijgen door introductietrainingen in een of meer takken van sport bij plaatselijke sportverenigingen.

Sportkennismakingslessen

Voor de realisatie van de ontwikkelde lessen is het schooljaar opgedeeld in acht perioden, waarin de leerlingen per periode een aantal kennismakingslessen krijgen rond een bepaalde tak van sport. Er zijn kant-en-klare sportkennismakingslessen ontwikkeld voor atletiek, badminton, basketbal, handbal, hockey, korfbal, tennis, turnen, voetbal en volleybal. Voor iedere tak van sport zijn 3 lessen ontwikkeld zowel voor de leerlingen van groep 5 en 6, als voor de leerlingen van groep 7 en 8. Deze sportkennismakingslessen kunnen

**Kennismakings-
lessen**

worden ingepast in het jaarplan en tijdens de gymles door de groeps- of vakleerkracht gegeven worden. Daarbij kan gebruik worden gemaakt van een speciaal voor dit doel samengesteld materialenpakket. Uitgangspunt hierbij is dat elke leerling de beschikking heeft over 'eigen' materiaal. Zodoende beschikt de basisschool met de Sportieve School over een kwalitatief en kwantitatief hoogwaardig sportaanbod dat op maat gemaakt is.

Introductietrainingen

Introductie- trainingen

In samenwerking met de verschillende basisscholen in een gemeente of regio worden door de plaatselijke sportverenigingen introductietrainingen aangeboden. Op basis van de opgedane ervaringen tijdens de sportkennismakingslessen kan een leerling een keuze maken uit het brede aanbod en voor 1 of 2 takken van sport introductietrainingen volgen om daardoor nader kennis te maken met de wijze waarop die tak van sport in verenigingsverband beoefend wordt. Dit biedt hem de mogelijkheid om de verenigingscultuur te proeven. Vanuit de opzet van het project kan tijdens twee perioden van zes weken aan introductietrainingen worden deelgenomen. Hier is sprake van een belangrijke drempelverlaging om de stap naar een vereniging te maken.

De organisatie

Binnen de Sportieve School werken de gemeente, basisscholen, sportverenigingen en de NKS nauw samen. De *gemeente* stelt de (sport-)accommodaties ter beschikking, levert een eenmalige subsidie voor de aanschaf van de sportmaterialen en geeft subsidie voor het bekostigen van de lokale projectleider van de NKS. De gemeente opent tevens de weg naar de verenigingen en enthousiasmeert hen voor het project, dat in meer dan een opzicht uitnodigend, veilig en zinvol is.

De *basisscholen* verzorgen de sportkennismakingslessen tijdens de les lichamelijke opvoeding. Zij enthousiasmeren en stimuleren leerlingen om aan de introductietrainingen bij de sportverenigingen deel te nemen. De basisscholen dragen daarnaast zorg voor het uitdelen en innemen van programmaboekjes en inschrijvingsformulieren.

De *sportverenigingen* verzorgen de inhoud en de invulling van de introductietrainingen, die aansluiten op de kennismakingslessen. Zij zorgen voor deskundig kader bij de trainingen en proberen de potentiële nieuwe leden te enthousiasmeren voor een blijvende sportdeelname in het algemeen en voor de activiteiten binnen de eigen vereniging in het bijzonder.

De NKS zorgt, door het aanstellen van een lokale projectleider, voor de gehele organisatie van het project. Deze projectleider draagt zorg voor de materialen en is contactpersoon voor de gemeente, de school en de verenigingen. Daarnaast zorgt de projectleider voor de promotie van het project en verzorgt de administratie. Ook het inschrijvingstraject voor de introductietrainingen wordt door de projectleider gecoördineerd.

Voor meer informatie raadpleeg www.NKS.nl of vraag om ondersteuning via e-mail: info@nks.nl.

**Integrale
aanpak****Groninger
Sport Model****Groninger Sport Model**

Het Huis voor de Sport Groningen heeft een belangrijk initiatief genomen om te komen tot een integrale aanpak om sport en bewegen stevig(er) in de provincie te verankeren en om Groningers aan te zetten tot een actieve en gezonde leefstijl. In samenwerking met Geové zorgverzekeraar, het Instituut voor Sportstudies van de Hanzehogeschool Groningen, de opleiding Sport en Bewegen van het Alfa-college, en de Hulpverleningsdienst Groningen/GGD is het Groninger Sport Model (gsm) ontwikkeld. Om vanuit het basisonderwijs een bijdrage te leveren aan sportoriëntatie krijgen leerlingen van een groot aantal basisscholen vanuit het GSM-project in de provincie Groningen drie of vier lessen lichamelijke opvoeding per week. Op woensdagmiddag worden die lessen gekoppeld aan sportactiviteiten die zijn afgestemd op de mogelijkheden en wensen van de leerlingen. De belangrijkste doelstelling van het sporteducatieproject is leerlingen spelers te laten worden in de ruimste zin van het woord en ze te ontwikkelen tot competente, begripvolle en enthousiaste sportdeelnemers. Leerlingen leren kennis, vaardigheden en attitudes om naar tevredenheid te kunnen deelnemen aan sportactiviteiten. De ontwikkelaars van het project hopen dat leerlingen vanuit de deelname leren waarden en normen te 'lezen' en te begrijpen, de rituelen, regels en tradities binnen de sporten leren kennen en ook dat ze leren onderscheid te maken tussen goede en slechte sportpraktijken. Resultaat van alles moet worden dat de leerling vanuit zijn deelname een gemotiveerde deelnemer wordt, een gerespecteerde scheidsrechter, een oplettende observator en een kritische trainer. De grondleggers van het project geven aan dat de leerling leert de rollen in de sport invulling te geven als speler in de breedste zin van het woord.

Voor de realisatie zijn studenten betrokken van zowel de Hanzehogeschool als de opleiding Sport en Bewegen van het Alfa-college. Ieder vanuit de eigen achtergrond levert een bijdrage aan de extra te geven lessen of de activiteiten in het kader van sportoriëntatie op de woensdagmiddag.

Samenvatting

De samenvatting van dit hoofdstuk staat op www.pabowijzer.nl

Vragen en opdrachten

- 1.1 In subparagraaf 1.2.2 worden uitgangspunten voor het basisonderwijs genoemd.
- Welke zijn dat?
 - Wat betekenen deze uitgangspunten voor jou wanneer je verantwoordelijk bent voor de lichamelijke opvoeding aan een groep leerlingen op een basisschool?
- 1.2
- Welke inhoud heeft de regelgeving rond 'Weer Samen Naar School' (WSNS)?
 - Wat betekent deze regelgeving voor het onderwijs op jouw basisschool?
- 1.3
- Welke inhoud heeft de regelgeving inzake de Rugzakfinanciering?
 - Wat betekent deze regelgeving voor het onderwijs op jouw basisschool?
- 1.4
- Maak duidelijk welke rol een Regionaal Expertise Centrum speelt bij de zorg van een hulpvraag van ouders.
 - Ga eens na op welke wijze jouw basisschool samenwerkt met een Regionaal Expertise Centrum (REC) in de regio waartoe de school behoort.
- 1.5
- Welke hoofdtaken worden toegekend aan het onderwijs op de basisschool?
 - Maak duidelijk wat de consequenties van deze hoofdtaken zijn voor de lichamelijke opvoeding op jouw basisschool.
 - Wat is jouw mening over de 'of-of'-gedachte en de 'en-en'-gedachte bij de onderscheiden kerntaken voor de lichamelijke opvoeding?
- 1.6 Wanneer een leerling beweegt, is er sprake van een dialoog met de hem omringende wereld. Beschrijf een praktijksituatie waarin de relatie tussen IK, DING en ANDER duidelijk wordt.
- 1.7 Wat betekent 'veiligheid als voorwaarde' voor de relatie tussen IK, DING en ANDER tijdens de praktijk van een les lichamelijke opvoeding? Realiseer je dat veiligheid gebonden is aan de bewegende leerling zelf, de dingen én de ander. De casus aan het begin van het hoofdstuk is hier al een voorbeeld van.
- 1.8 Maak het verschil duidelijk tussen een *intradimensionale* en een *interdimensionale* ontwikkeling. Doe dit aan de hand van een praktijksituatie voor de lichamelijke opvoeding.
- 1.9 In hoeverre kan de ander hinderend en stimulerend werken op het bewegingsgedrag van een leerling? Maak dit duidelijk met een voorbeeld uit de eigen onderwijspraktijk, voor:
- de ander als medeleerling
 - de ander als leerkracht.
- 1.10a Maak aan de hand van een sterkte-zwakteanalyse duidelijk wie je bent en waar je staat wanneer je kijkt naar:
- het organisatorisch handelen op micro- en mesoniveau;
 - het didactisch handelen op micro- en mesoniveau;
 - het interpersoonlijk handelen op micro- en mesoniveau;
 - het pedagogisch handelen op micro- en mesoniveau.
- Dit overzicht moet duidelijk maken waar jij trots op bent en aan welke punten jij wilt gaan werken.
- Formuleer op basis van de gegevens in je sterkte-zwakteanalyse zo SMART mogelijk enkele relevante persoonlijke leerdoelen.

- c** Plaats de geformuleerde persoonlijke leerdoelen voor jezelf in een Persoonlijk Activiteitenplan (PAP), waardoor je voor jezelf en de buitenwacht kunt duidelijk maken wanneer je op welke wijze aan welke leerdoelstelling wilt gaan werken.
- 1.11a** Zet voor jezelf de kernpunten van de BOS-impuls op een rij.
- b** Ga eens na op welke manier jouw basisschool een bijdrage levert c.q. zou kunnen leveren aan sport- en bewegingsactiviteiten in het kader van:
- de BOS-impuls
 - de Sportieve School
 - het Groninger Sport Model.
- c** Welke mogelijkheden zie jij om als beweegmanager een bijdrage te leveren aan het stimuleren van sport- en bewegingsactiviteiten voor de participanten in de BOS-driehoek?
- d** Ga eens na welke andere voorbeelden er zijn van projecten die vanuit een gemeente en/of een school de laatste jaren zijn ontwikkeld om leerlingen actief te ondersteunen in het kader van sporteducatie en sportoriëntatie.